

*Mitmeist
mandriit*

«KODUMAA» VÄLJAANNE 1965

MITMELT
MANDRILT

MITMELT MANDRILT

1965

Lähme laule laulemaie...

A-27563

MITMELT MANDRILT

1965

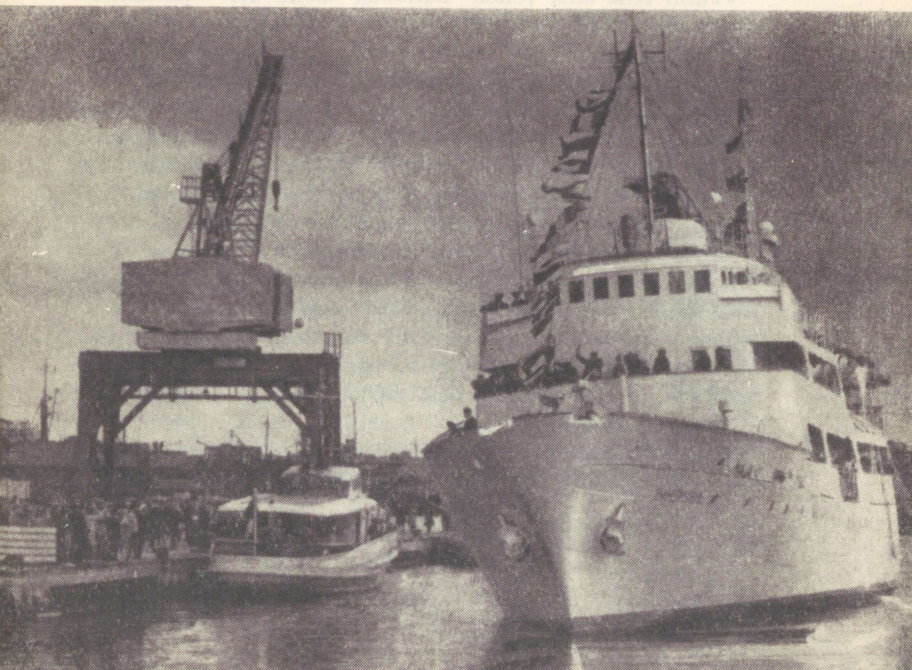
TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

ALAJEHE KODUKA VÄLJAANNE TALLINNA

Käesolev aasta ja eriti tänavune suvi oli Eestimaal erakordselt rikas küllastajate poolest. Neid randus Tallinna sadamas, töid kohale rongid ja lennukid — vähemalt kümnekond tuhat. Saabujaid oli kogu Euroopast, aga ka kõigilt teistelt kontinentidelt. Ja nende hulgas arvukalt võõrsil elavaid eestlasi. Väga paljud jõudsid taas kodumaa randa Nõukogude Eesti juubelipäevaks — meie suurele laulupeole. Nad käisid jälle kodukohtades, kohtusid omastega, nägid oma silmaga tänast sünnimaad, selle uut ja kaasaegset elu.

Nüüd on peod peetud, jälleenägemised nähtud ja omastuttavatega nägemiseni jäetud. Kuid paljugi on säilinud — mälestused, muljed, arvamused... Et neist osagi jäädvustada, avaldame järgnevalt mõned sõnavõttud, külaliste endi kirjutised oma muljetest, jutuajamised.

Toogu see kogumik neile, kes elavad Eestis, silme ette kaugel olevad sugulased ja tuttavad ja uued sõbrad, keda sel suvel nii palju juurde saadi. Meenutagu need kirjutised neile, kes käisid meil 1965. aastal, väikest Eestit Läänemere kaldal. Me ootame teid jälle külla!

KOHTUMIS- RÕÕM

Erich Jänese omaste keskel Mustamäel

See oli mõni päev pärast laulupidu, kui «Kodumaa» toimetuses leidis aset pisut omapärane kohtumine. Toimetusse astusid kaks meest, vanem neist lausus ilma pikema sissejuhatuseta:

«Tulin teile oma venda näitama, kelle ma «Kodumaa» kaudu üles leidsin.»

Jagasime vendadega nende rõõmu ning palusime natukene lähemalt jutustada, kuidas kohtumine teoks sai.

«See oli 1963. aasta veebruaris, kui avaldasin «Kodumaas» otsimiskuulutuse,» räägib Eesti NSV Tervishoiuministeeriumi Autopargi töötaja Helmut Jänese. «Mul oli küll andmeid, et vend pärastsõja-aastatel oli elanud Inglismaal, lähemad teated aga puudusid. Mõtlesin, ehk «Kodumaa» aitab.»

«Ja aitaski,» võttis jutuotsa enda kätte Erich Jänese. «Töötan Inglismaal, Manchesteri lähedal söekaevandustes mehhaanikuna. Olen ka ise «Kodumaa» lugeja, kuid värsket ajalehenumbrit polnud veel saanud. Hakkasin parajasti töölt koju minema, kui mu juurde tuli suures ärevuses üks kaasmaalane, hüüdes: «Erich, vend otsib sind!»

Algul lõi lausa keeletuks. Oli selline tunne, nagu vend ootaks siinsamas ukse taga. Kui sõber «Kodumaa» ulatas, oli kõik selge. Samal päeval panin kirja posti.»

Ja nüüd ongi Erich Jänese jällegi kodumaal. Reis oli läinud hästi. Külaline lausus kiidusõnu Nõukogude laeva «Ivan Franko» kohta, mis peab ühendust Inglismaaga. Ta oli tänulik Nõukogude konsulaadi vastutulelikele töötajatele Helsingis, kes olid aidanud tal muretseda sõidupileti Tallinna, sest kõik laevareisid olid juba paariks nädalaks ette müüdnud.

Enne Erich Jänese tagasisõitu Inglismaale külastasime teda venna kodus Mustamäel. Just eelmine päev oli ta jälle üle hulga aja pühitsenud oma sünnipäeva kodumaa pinnal. Koos olid olnud kõik sugulased. Tallinna oli sõitnud ka teine vend Tamsalust, kes on sealse jõusöödatehase direktor. Tervitama olid tulnud ka endised sõbrad ja tuttavad. Oli olnud kauaks meeldejääv päev. Vestlesime ka Erich Jänese inglannast abikaasaga ning 9-aastase tütre Gaylega. Vaatasime teise tütre Carmen'i fotosid, kes oli jäänud Inglismaale vanaemale seltsiks.

Kuidas möödusid siis kaks nädalat kodumaal?

«Lausa lennates,» räägib Erich Jänese. «Tuline kahju ainult, et jäin laulupeole kolm päeva hiljaks. Vaatasin kinoringvaadet teie suurtest pidupäevadest: küll oleksin tahtnud neist isiklikult osa võtta. Järgmisel laulupeol olen aga kindlasti juba varakult platsis.»

Erich Jänese ütles, et Tallinn jättis talle sügava mulje. Linn on kasvanud ja noorenenud ning muutunud tõeliseks suurlinnaks. Talle meeldis venna isiklik maja Mustamäe nõlval, mis upub rohelusse ja kus on hea puhata.

Vennad külastasid ka oma kodukohta Järva-Jaanis.

«Saatus ei tahtnud, et kohtumisrõõmu oleksid üle elanud ka minu isa ja ema. Sain vaid viibida nende kalmukünkal. Raske on sõnades edasi anda neid tundeid, mis mind valdasid isakodu külastades. Vaatasin paiku ja radu, kus lapsepõlv sai mööda saadetud ning meheks sirgutud. Kõik see oli seletamatult liigutav. Inimene võib võõrsil elada kui hästi tahes, isakodu ei suuda aga talle see kunagi asendada,» ütles Erich Jänese.

Ja millised muljed on proua Jänesel sellest väikesest maast Läänemere kaldal?

«Very good! Ainult ühest asjast ma ei saa aru: kuidas võivad teie inimesed nii palju ja nii rikkalikult süüa ja juua?»

Soovisime Erich Jänesele enne reisi head pärituult ja et side kodumaaga enam kunagi ei katkeks.

VANEMATE SÜNNIMAAL

See väike mehehakatise ema süles on noorim Eestimaa pidustustest osavõtnud ameeriklastest. Tema nimi on Martin Vahur ning tema elutee pikkus ei küüni veel poolteise aastanigi. Pika teekonna Kaliforniast, San Franciscost Eestisse tegi ta läbi oma ema ning vanema venna ja õe hoole all. Martin on tubli poiss, ta talus vapralt kõik teekonna raskused ega jäänud suurtest sammugi maha ei Tallinna Lauluväljakul ega teistelgi pidustustel, Tõsi küll, seekord uudistas väikemees kõike nähtavat-kuuldavat veel äsjaleitud vanaema sülest või onu tugevatelt õlgadelt. Kuid järgmisel laulupeol külastab ta kindlasti jälle oma vanemate sünnimaad ning on siis juba ka ise «üks tõsine asjaosaline». Igatahes nii arvavad temast vanemad ja väike Martin noogutas täiesti veendunult kaasa.

Maimu Vahur San Franciscost oma noorperega

Kui Maimu Vahur, kes elab San Franciscos, kavatses sõita oma kodumaa juubelisünnipäevale, otsustas ta kaasa võtta ka oma noorpere: kümneaastase Peteri, nelja-aastase Lisa ja Martini. Emasüda ei tihanud lapsi võõraste hooleks jätta, pealegi tahtsid Peter ja Lisa kangesti näha oma silmaga maad, millest ema neile nii palju jutustanud oli. Mis aga puutub Martinisse, kes nii suurtes küsimustes ise veel kaasa rääkida ei oska, siis tema suhtes oli kogu pere ühisel arvamusel, et «õigele mehele ei tee see reis midagi». Seda enam, et pereisa ise on meremees, kes sõidab kaugete randade vahet — ja miks peaksid meremehe lapsedki merd ning kaugeid maid kartma!

Nii nad siis sõitsidki. Päevad kodumaal olid nii Maimu Vahurile kui ka lastele täis toredaid elamusi, meeldivaid kohtumisi. Eelkõige muidugi kohtumine üle mitme aastakümne ema, venna ja teiste sugulastega. Vend, Tallinna Polütehnilise Instituudi õppejõud Elmar Joosep, on oma perele Meriväljal mugava kodu rajanud. Siin, looduse kauniduse ja vaikuse rüpes, saidki Peter, Lisa ja Martin esmakordselt tunda vanaema hellitusi ja õrnusi. Kõige rohkem muidugi Martin, sest tema viibis vanaema hoole all ka siis, kui Peter ja Lisa emaga koos mööda Eestimaad sõitsid.

Maimu Vahur on pärit Pärnu-Jaagupi kandist. Teel Pärnusse näitaski ta Peterile ja Lisale kohti, kus kord tema ise väikese tüdrukuna jooksis. Pärnus aga oli Maimu Vahur talanud kooliteed. Siingi oli tal lastele palju jutustada ning endalgi rohkesti vaadata, sest aastad on andnud meie kuuortlinnale uue, noorema ja moodsama palge. Pärnus kohtas Maimu Vahur ka oma sõbratare ja kooliõdesid. Koos meenutati nii mõndagi seika ühisest koolipõlvest.

Koos Peteriga käis Maimu Vahur veel meie ülikoolilinnas Tartus ja Mulgimaa südames Viljandis. Nii sai Peter küllaltki tõhusa ülevaate oma vanemate sünnimaast. Kui siia veel lisada rahvakunstiõhtu ja laulupidu Tallinnas, siis võib olla kindel, et Eestist saab Peter jutustada oma sõpradele Kalifornias tükk aega.

Päevad kodumaal möödusid linnulennul. Maimu Vahuri lahkumisvalu leevendas see, et ta oli jälle koos viibinud omastega, et vanaema oli palgest palgesse näinud oma lapse-lapsi. Ja nagu ta ütleski: nüüd on tee selge ning järgmine külaskäik kodumaale ei läse end kindlasti kaua oodata.

KUI LAEVAD SEISID KAI ÄÄRES REAS

«Olen kakskümmend aastat unistanud, et näen jälle oma kodumaad,» räägib Miralda Voegelen. Taas on ta isamajas, kust ta lahkus kuimal augustipäeval 1944, süda ärevusest lõhkemas.

«Ma ei usu, et inimesel niisuguses palangus on üldse veel oma tahet,» meenutab Viinist saabunud külaline toda päeva Paljassaarel. «Siinsamas kai ääres, meie maja ees, seisid laevad reas. Läbisegi jooksvad inimesed. Erutusest virildunud näod. Isad-emad, kes otsisid segaduses silmist kadunud lapsi. Nutt, mis tuli südamest. Ja naer, millega püüti varjata, et pisarad on kurgus. Olin siis üheksateistkümneaastane, iga millal ollakse kõigist targem. Arvasin, et läksin laevale omast tahtest. Alles hiljem taipasin, et olin jooksnud vaid teistega kaasa... Laeval märkasin, et minu kõrval seisab neljateistkümneaastane Milvi, õeke. Laps oli jooksnud minu sabas, nagu mina teistel. Äkki mõtlesin emale. «Mine koju!» käsutasin, endal süda valu täis. «Mine silmapilk koju!» Tüdruk punnis vastu, aga lõpuks ikkagi läks...

Selgus, et olin sattunud Saksa valvelaevale. Kui jõudsime reidile, langesid pommid. «Siit ujun veel koju,» mõtlesin oma naiivses uljuses. Ei tulnud siiski ujuda... Viimase sõja-aasta Saksamaa. Leipzig. Olime rohkem pommivarjendis kui tööl. Pärast sõja lõppu varemeis München. Kül. Nälg. Alles pärast abiellumist 1949. aastal pääsesin Viini, kus elu pöördus paremusele. Aga siis riisus surm elukaaslase...»

Nii juhtus Miralda Voegeleniga, kelle neiupõlvenimi oli Pärnsalu.

«Palju on läbi elatud,» paneb ta oma põgenemisloole punkti. «Aga eks see olnud paljude minu eakaaslaste saatus. Lahkusid kodukatuse alt, ilma et oleksid ise teadnud, miks. Milvi oli õnnelikum.»

Jah, Milvi oli õnnelikum. Oma lapsearuga oli ta küll läinud veel teiselegi laevale. Aga ema oli ta sealt leidnud ja

Õed on jälle koos

koju toonud. Tõsi küll, esialgu oli hale, et koos vanema õega reisima ei pääsenud. Aga nüüd on tal Tartu Ülikool ammu seljataga, töötab õppejõuna TRÜ võõrkeelte kateedris. Poeg kasvab.

Eriti õnnelikud on viimased päevad. Ta on jälle koos õega, kellest lapsena oli lahutamatu. Nii palju on jutustada. Tollest ärevast hetkest, kui nad teineteist viimati nägid väikesel Saksa vahilaeval, möödub ju varsti kakskümmend üks aastat.

Ent — küllalt minevikust! On kodumaa, on kevad, õiteaeg. Kuidas on esimesed muljed?

«Paljassaarel on nüüd rohelist palju rohkem, puud on kasvanud,» vastab külaline Viinist. «Aga see pole kõige tähtsam. Siit nagu oleks leitud kulda... Kõikjal kraavid ja süvendid, ehituskraanad, tõtlevad inimesed. Ma isegi ei tea, kas rõõmustada või kurvastada. Rõõmustada sellepärast, et siia

tuleb suur kalatööstuse keskus. Või kurvastada, et ka minu isamajake peab varsti vabrikuhoonele ruumi tegema. On õige, et kogu maailmas ehitatakse. Aga nii laialt kui siin, ei sünni see siiski kusagil. Kui tulen järgmine kord, elab ema kindlasti juba ühes nendest uutest majadest, mida siin nii palju kerkib.

Miralda Voegelenil on rohkesti noorusmälestusi seotud Toompeaga. Esimene jalutuskäik õega sinna viiski. Ja — imelik küll! — Miralda tundis vanalinna õest paremini. Saageli juhtis ta õe tähelepanu huvitavale detailile, mida Milvi nägi esmakordselt. Ühiselt vaadati Olevistet ja «Kolme õde», ühiselt külastati ka «Estonia» teatris «Minu veetlevat leedit» ja kinos «Jääminekut». Ühisteks vestlusteks kulub pool uneajastki. Sest ööd on ju valged ja rääkida on nii lõpmatult palju.

«Seisin Viinis sügiseti mõnikord Doonau sillal, sulgesin silmad. Ja kui siis kajakad tuttavat kisa tõstsid, nägin imesestigi Tallinna. Paljassaar, Toompea, Pirita... Tõsi küll, palju on muutunud, rohkesti on uut. Aga minule tundub, et nägin oma kodulinna sellisena juba Doonau sillal kinnisilmi seistes.»

Ema paneb lauale pudeli nelja-aastast sõstraveini. Rõõm on juba kord säärane tunne, mida tahad jagada. Liiatigi veel, kui varsti tuleb öelda ainult nägemiseni, sest Miralda Voegelen ei kahtle, et paari aasta pärast on tal jälle kodutee jalge all.

*

KIHNLANE NEW YORGIST

Muidu on Ameerikamaa mees John Karjam asjade käiguga rahul, ainult üks asi kripeldab hinge peal — et Juhan Smuuliga, selle «Kihnu Jõnni» kirjamehega, tuttavaks ei saanud. Laulupeo ajal oli küll Juhan Smuul ka Lauluväljakul, aga John Karjami okulaaride ette ta ei sattunud, kuigi viimane olevat kiikriga otse «nasti tipust» vaadanud. Mis seal teha! Üle kahesaja tuhande inimese, terve ookean! Ja kes teab, missuguse saare või mandri teekõverikud Smuulil praegu jalge all on — kas oma väikese Muhu või mõne suurema maalapi omad, paigal see mees ei püsi.

John Karjam New Yorgist räägib, et ta on Smuuli ennegi lugenud, aga «Kihnu Jõnn ehk metskapten» läks teistest rohkem südamesse. See on näidend sünnikohast, kodusaarest, oma ihusilmaga nähtud inimestest, tuttav, nagu oleks isegi seal tegelane. John Karjam mäletab Kihnu Jõnni prototüüpi Enn Uuetoad. On meeles Jõnni sõnad: «Kes meremeest maa peale matab!» Aga ometi ei pidanud selles asjas vana merekaru elufilosoofia paika. Ta laev läks põhja Taani ranna lähedal ja selle ranna mulda ta maetigi.

Karjami oma eluski on sündmusi, mis meelest ei lähe ja mida oleks tahtnud saarte kirjanikule jutustada. See oli meie sajandi teisel kümnendil, kui ta jalad Kihnu pinnast lahti kiskus ja ennast parklaevale «Harrington Laptin» tööle kauples. Laev sõitis Valgele merele hülgeid püüdma. Tolle aja aukraadide järgi kutsuti laeva kõige kõrgemat ülemust admiraliks. «Meie laeval ei vedanud — mitte hülgepoegagi, aga siis keeras meeskond asja teisipidi,» jutustab Karjam, «mind valiti admiraliks. Arvati, et nii klapi asi paremini, sest teati,

et mina olen poisikesest saati hülgeid küttnud.» Pärast seda Karjami jalad enam Kihnu pinnale ei küündinudki, vaid jäid pidama võõra mandri randa. Ja pole ime, et Jõnni sõnad Smuuli näidendist südamesse läksid: «Teid ja mind tõi siia igapäevane leib, mis selles kurjas maailmas inimest taga kihutab paremini kui piits. Võib-olla tuhandest üks sõidab merd oma lõbuks, aga meid on Issand oma armus sellest lõbust ilma jätnud. Meie saatus on saatusete ristis hammas- tega vastu hakata, et ta meid nagu sitasitikat selja peale ei keeraks. Muidu on mees surnud mees, aga mees peab olema suurem kui tema saatus!»

John Karjam ei lasknud ennast saatusel selja peale kee- rata, aga eluraskusi tuli ohtrasti pureda. Võib-olla, et mõned noore ea unistused pidid silmapiirilt kaduma ja elu argipäev andis kätte teise tee. Praegu on John Karjamil New Yorgis ettevõtte, mis toodab köögiseadmeid. Üle pikkade aastaküm- nete on kunagine Kihnu hülgekütt oma kodumaal Eestis ja kogu maailma kõige kallimal saarel — Kihnu saarel.

Mis maik kodumaa tuultel on? «Hea! Kas käin Tallinnas või ükskõik missuguses teises linnas. Meeldib rahulik kindel kasvamine ja arenemine. Mu esimene külaskäik Eestisse oli 1961. aastal. Võtame Pärnu. See, mis seal üle jõe silla otsa juures sünnib, on ju iludus. Ma panin seda tähele, sest olen ise elus nii palju ehitusalal töötanud. Pärnu Ülejõele on kasvanud omaette väike linn. Mõni aasta tagasi oli autode liiklus üle Pärnu jõe õige harv. Nüüd on masinaga raske üle pääseda!

Või räägime pidudest: laulupidu, rahvakunstiõhtu — need olid üle mõistuse ilusad ja vägevad. Pärast laulupeo lõppu sattusin Võidu väljakul tantsivate poiste ja tüdrukute kes- kele. Kui nad kuulsid, et minu kodu on praegu ookeani taga, siis lauldi mulle nii palju eesti laule, et süda hakkas kiiremini põksuma! Mina laulsin neile kauboilaule vastu.

Ja Kihnu... Suur praam käib suure maa vahet. Pane mis- tahes raskus peale. Kogu saarel on tehtud võimsat maahari- mist. Mäletan, et minu vanaisal oli Kihnus tükike maad, mis seisis pea suvi läbi vee all. Nüüd on selle lapi kohal ja kogu ümbruskonnas suured põllud, kasvavad kõige paremad ruk- kid ja töö käib kogu aeg edasi. Kui olin poiske, käisin talve jooksul paarkümmend korda suurelt maalt loomadele heinu toomas. Nüüd on Kihnus oma heinamaad.

Et kas mul seal sugulasi on? Küll! Nii väikesel saarel on peaaegu kõik omavahel sugulased. Ka need kihnlased, kes oma elu jooksul on Ameerikasse sattunud, hakkavad juba uskuma, kuidas see elu kodumaal õieti on. Ega nende teistegi asi viimasel ajal enam nii hull ei ole. Igaühel on huvi oma rahva vastu. Mina tahan tuleval aastal jälle külla tulla. Ja ma mäletan, kuidas Enn Uettoa, vana Kihnu Jõnn, ütles: «Ära sa mine laia maailma, seal pole midagi Kihnu vastu!»

Kihnlane New Yorgist «väntas» juubelilaulupeost terve filmi

MULJEID KODUMAALT

Herbert Rosenstein, kes enne sõda töötas kirikuõpetajana Noarootsis, praegu aga peab pastoriametit Soomes, külastas laulupeo ajal Eestit koos oma kirjanikust abikaasa Salme Rosenstein-Raatmaga. Rosensteinide pere külastas Tartut, Viljandit ja Mõisakülat. Tallinnas Jaani kirikus esines Herbert Rosenstein jutlusega. Allpool jagab Herbert Rosenstein lugejatega oma muljeid.

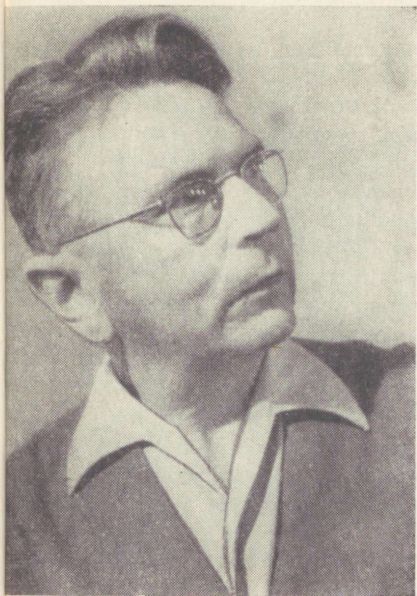
*

Laulupeo aegu oli võimalus kodumaad külastada. Tegime muidugi matka merd mööda, uuel Helsingi—Tallinna liinil. Pole ju paremat võimalust Tallinna ainulaadset siluetti nautida kui just mere poolt. Igale vanale tallinlasele on see vaade tõeliseks naudinguks, iseäranis kui ilm on ilus ja päikeses sädeleb kergelt lainetav meri, mille kohal kajakad lendlevad. Juba tund aega enne sadamasse jõudmist sinab sulle kergelt virvendades vastu tuttav siluett. Kes teab teist säärast võluvast merelinna pilti Balti mere ääres?

«Läbi tolli minek» läheb ladusasti ja juba tervitatakse meid lilledega ja viiakse korterisse. Algab pidulaudade rida — tallinlased söövad hästi; kauplustes on toiduaineid külluses. Samal, saabumispäeva õhtul, teeme jalutuse Toompeale ja näeme alla vaadates vanu ja uusi linnaosasid suveöö hämaruses ja reklaamtulede valguses.

Enne laulupeo algust võtsime osa rahvaste sõpruskontserdist ja rahvatantsuõhtust. Igall pool rõõmus elevus ja rahvahulkade tunglemine.

Laupäeval, 17. juulil jälgisime rongkäiku Võidu väljakult. Eriti rõõmustav oli sihvakate noorte möödamarss: tore ja ilus on see rahvas — ta püsib, elab, areneb! Pühapäeva pärastlõuna pühendasime täielikult laulupeole uhkel hiiglalaval, kus esinesid kõlarikkad rahvariides koorid. Lihtsad rahvalaulud, mees- ja pasunakoorigid ülendasid eriti meelt. Popu-

laarne koorijuht G. Ernesaks seisis kui kalju kooride kõla-
voogudes! Unustamatu, võrdluseta!

Nii oli see juubelilaulupidu — mitte propaganda ja kroo-
nuliku korralduse, vaid rahva hinge väljendus. Seda tunne-
tasid ka Nõukogude riigimees Mikojan ja kosmonaut Titov.

Tallinna üldmuljest ei hakka palju kõnelema — see on
kindlasti laienenud, suurlinnalikumaks ja ilusamaks muu-
tunud. Süüakse hästi, juuakse ka. Ja mitte ainult avalikes
lokaalides ega pidupäevil.

Linlaste majutamine jääb ikka probleemina püsima ja
elustandardit võib kindlasti veel tõsta. Kirik elab ja jumala-
teenistustel on küllalt usklikke.

Oli meeldiv näha «Estonias» balletti ja vene teatris sõna-
lavastust. Kinosid külastatakse palju rohkem kui Lääne-
Euroopas. Loetakse palju ja head raamatud on odavad. Eesti
supelrannad on võrratud, kui ainult oleks püsivamat ilma.
Kuid see pole meie teha. Laulupeo auks oli siiski terve nädal
ilusat ilma.

Nägime muidugi ka Tallinna ümbrust; Nõmme on nüüd pealinna osa ja Mustamäe küllalt suursugune projekt. Ega Tallinn kunagi valmis saa!

Meeldiv oli sõita provintsi. Külastasime Paidet, Viljandit, Mõisakülat ja Tartut, osalt bussi, osalt rongi ja autoga. Maanteed on asfalteeritud, rongid mugavad. Oled uhke, et see maa on nagu kasvanud, laienenud, ilusamaks muutunud suurmajapidamise tõttugi. Väikelinnad on korralikud ja puhtad.

Leidub veel vanu pruune puumaju, aga eks nad kao, andes ruumi uutele, suurematele, nägusamatele! Mõisakülas külastasime keskmist sovhoosi. Tahtsime just näha säärast, mitte aga eeskujulikke näidismajandeid. Sovhoosis (üle 8000 ha, sellest põllumaad umbes 3200 ha) nägime muuseas laudas piimanduse seadet, mis võimaldab automaatset piima juhtimist udaraist meiereini, ilma et kätt oleks vaja külge panna. Nägime ka masinat, kuhu ühest otsast poetati sisse märg hein, teisest otsast tuli aga välja kuiv heinajahu jõusöödaks suurele sigalale.

Tartu keskus — ülikooli ja raatuse ümbrus on korrastatud ja särab päikeses uues ilus. Kahjuks puudub aga vana Kivisild. Ränkade sõjahaavade kõrvaldamine nõuab tarka plaanitamist. Tartu jätab nooruki mulje, kes on vanust pükstest välja kasvanud, aga pole veel leidnud uusi sobivaid katteid. Kahjuks venib suurtes mõõtudes kavatsatud «Vane-muise» taastamine.

«Tšaika»-(«Kajakas») nimelisel Minsk—Riia—Tallinna kiirrongil, istudes üle tunni süües ja vesteldes restoranvagnis, sõitsime jälle pealinna, mis kodulinnana siiski kõigest nähtust kõige südamelähedasemaks jääb.

Soovitaksime kõigile väliseestlastele mineviku eelarvamusi ja varje unustades külastada kodumaad ja sealseid omakseid. Nad ootavad seda avatud südamega ja tervitavad ka uut laevaliini. Ärgem andugem soovunelmatele, vaid arvestagem maailmas valitsevate realiteetidega.

*

PÕHJANAABRID EESTI JUUBELIPEOL

Neid saabus Helsingist ja Turust, Tampereist, Porist ja Porvoost, Kuopiost ja Oulust, Hämeenlinnast ja paljudest muudest paikadest — isegi Lapimaalt Kittilästä jõuti päralt. Oli turismigruppe ja perekondi koos lastega. Tulid põllumehed ja ärimehed, poliitika- ja kirikutegelased, arvukalt oli ka soome õpetlasi ning lihtsalt tööinimesi. Kõiki tõmbasid üle lahe reisile meie rahvusliku kultuuri suurpäevad, millest oli nii palju kuulnud.

Ent soome keel kõlas neil päevil mitte ainult Lauluväljakul ja pealinna kunstisalongides ning teaduseasutustes, vaid ka

Harras Hursti abikaasaga
ja prof. Gustav Ernesaks.
Uute kohtumiste terviseks.

Tartus ja Pärnus, Mulgimaal ning harjukate keskel maarahva hulgas. Pärnakad said kiiresti tuttavaks ühingu «Soome—Nõukogude Liit» delegatsiooni juhi, parlamendiliikme Matti Kekkoneniga, kes igal hommikul kasutas agarasti meie suvitulinna staadioni. Kui Viljandis lauldi «Elu, armastan sind» soome ja eesti keeles korraga, siis leiti, et ka nii klapi täiesti. See Eesti juubelikülaliste ning vastuvõtjate kiire ja südamlük sõbrunemine ilmnas neil päevil igal pool.

Kuid laskem kõigest sellest jutustada külalistel endil. Alljärgnevad read on küll väike osa külaliste muljetest, ent needki räägivad siiralt kuuldust-nähtust.

Soome välisminister Ahti Karjalainen koos abikaasaga saabus Tallinna. Neid võtavad vastu Eesti valitsuse juht V. Klauson ja välisminister A. Green.

Matti Kekkonen: «Kõik läks kõige paremini korda...»

Toivo Härkönen, Soome Maaliidu propagandasekretär:

«Olen käinud paljudes riikides, kuid nii südamlikku vastuvõttu kui Eestis pole ma kohanud kusagil. Tundsin ennast teil kui heade sugulaste juures ja selles mõttes erineb minu Eesti-matk ükskõik missugusest teisest reisist. Tegeva põllumehe — olen talupidaja Kajaani lähedal — pakkus suurt huvi sõit Viljandi. Teel läbisime põhilisi Nõukogude Eesti põllumajanduspiirkondi ja nägime hästi hooldatud põldusid. Kuusalu kolhoosis, kus samuti on tarmukalt majandust arendatud, vallutas meie südamed töökus ja inimeste südamlikkus. Niisugustes tingimustes, nagu seda on Kuusalu kivi- ja põllud, tuleb saavutusi suurteks pidada — toodang on kümne aasta jooksul kasvanud viiekordseks! Seal ma õppisin tundma Eesti põllumajanduslikku artelli ja võin nähtuga rahule jääda — kõik inimesed võtavad tööst agaralt osa, mehhaniseerimine on tugev, mitmesajapealine kari produktiivne. Sellest on ilmselt tingitud ka hea elujärg. Kolhoosi esimees Vunk oli hiljuti Soomes käinud ja temal olid ka meilt head muljed. Ühesõnaga — meie tutvusel, põllumeeste sõprusel, on olemas kõik, et seda hoida ja kalliks pidada. Pean tunnistama, et kui Kuusalus lauldi koos eesti- ja soomekeelseid laule, võttis see südame päris soojaks.

Ja muidugi, eks kõige suuremaks elamuseks oli ikka päris laulupidu ise. Aitäh kõige eest!»

Harras Hursti, «Kullervo» koori dirigent:

«Olen kõigile sõpradele öelnud, et seekord tulime välja koduse «Carmeni» koosseisuga: mu abikaasa laulab esimest alti, mina olen tenor. Kuid meie «Carmen» ei tõstnud pidupäevil häält — teie laulupidu võttis meid tummaks. See on ainulaadne laulupidu maailmas! Võimas laul tuleb südamest ja läheb südamesse. Kui istusime koos abikaasaga Lauluväljakul publiku ridades, tundus mulle, et minu ees laulab kogu Eestimaa.

Nägime «Estonias» Eino Tambergi ooperit «Raudne kodu», mis esietendus Eestimaa juubelisünnipäeva puhul. Huvitav teos. Minu arvates on hästi korda läinud minevikusündmusi käsitleva ainestiku sidumine modernse muusikaga. Võib-olla õnnestus süntees sellepärast, et teose idee kõlab väga kaasaegsena.

Selle tugeva mulje eest, mis ühendab endas kaasaegsuse tunnet, ilu ja rahva kunstiarmastust, tahangi tänada minu lugupeetud eesti sõpru.»

Gottfried Gräsback, helilooja:

«Pühendasin kõige rohkem aega Eesti kultuurielule, enne- kõike aga muusika ja teatriga tutvumisele. Olen õnnelik, et just nii toimisin. Kui nüüd meenutada kõige olulisemat, siis peab kõigepealt märkima, et teie laulupidu oli suurepärane näide mitte üksnes rahva musikaalsusest ja tehtud suurest tööst, vaid ühtlasi tõend rahva jõust, kes elab ja areneb. See, et teie hiiglaslikult laululavalt kõlasid ka Sibeliuse viisid, oli austusavalduseks minu rahva ja maa vastu.

Küllastasin Eesti Heliloojate Liitu, kus mul oli meeldiv koosviibimine teie muusikainimestega. Ma sain teada palju uut Eesti kaasaegse muusika kohta ning leian, et tihedam koostöö on vägagi tarvilik. Isiklikult sooviksin, et Turu üli- õpilaskoor, mida juhatan, tuleks esinema Tallinna ja Tar- tusse ning rohkem Eesti koore meile.

Veel tahaksin lisada, et mind köitis teie Helmi Puur, keda nägin balletietendusel «Romeo ja Julia». Ta on teie suur-suur lavataht. Tema lüüriline liin on väga haarav, vaimne säde- levus ja sarm unustamatud, nii et ikka ja jälle on tahtmine otsida kõigele sellele võrdlust, mida aga on raske leida. Arvan, et niisugune talent ei tohiks mitte ainult teile, eest- lastele, kuuluda, vaid peaks rõõmustama ka teiste rahvaste teatrisõpru.»

Eva Niinivaara, Helsingi Ülikooli eesti keele ja kirjanduse lektor:

«Ma mitte ainult ei vaadanud-kuulanud kõike, mida Eesti juubelpäevad pakkusid, vaid kasutasin võimalust ka mulle vajalike küsimustega tutvumiseks. Sain Tallinna kolleegidelt huvitavat materjali H. Visnapuud käsitleva uurimistöe kohta, mis mind rõõmustas väga. Teiseks üllatuseks oli see, et nägin Ed. Vilde «Mäeküla piimameest» filmilinal. See on nii kunst- tiliselt kui ka tehniliselt hästi õnnestunud film, mis rahuldab kõige nõudlikumatki inimest — hästi on esile toodud Ed. Vil- de selle teose kangelaste iseloomud kogu nende keerukuses ja vastuolulisuses. Filmil on head eeldused Soomes esitamiseks, sest selles käsitletavat probleemi on ka meile ajalooliselt lähedased.

Kõige muu kohta aga: väga hüva!»

Alati rõõmsatujuline ja energiline **Matti Kekkonen** võttis oma muljed kokku järgmiste sõnadega:

«Loomulikult on raske tutvuda põhjalikult maa ja rahva eluga nii lühikese aja jooksul, kui meie viibisime teil. Kuid

meie, kes tulime väikesest Soomest, tundsim end teie keskel väga hästi, just nagu oma kodumaal. Ja selleks on palju põhjusi. Kuigi olin ka varem teadlik meie rahvaste ajalool põhinevast samalaadsusest, oli mulle siiski üllatuseks, et see samalaadsus on nii suur. Ma ei räägi ainult keelest — selle lähedust teab iga eestlane ja soomlane. Peamine on meie rahvaste kultuuri põhijoonte lähedus, ja teie areng ning saavutused sel alal rõõmustavad ka soomlasi.

Ma nägin, et mitte ainult minevik, vaid ka tänapäev pakub palju ühist. Kõiges selles, mis viimasel ajal on loodud Eestis ja Soomes, on samalaadset rohkesti. Tutvusin teie rahvamajanduse saavutustega, kunstiga, linnade ja inimestega. Alustame kas või sellest, et teie tänavapilt on väga sarnane meie omaga. Väliselt ei oska üldse eraldada, kes on eestlane, kes soomlane. Moodne arhitektuur on küll mõnes suhtes erisugune, kuid erinevus ei ole suur. Kõne alla tuleb vahest see, et Soomes käsitletakse ehitusi individuaalsemalt, ent kas sellest tulenev maksumuse kallinemine on tasuv või ei, on juba iseasi. Teie ehitate praegu tohutult palju. Tööstus on väga suuresti arenenud ja kaasaegne oma toodetelt.

Mulle pakkus head rahuldust ka kujutava kunsti näitusega tutvumine. Ma ei kohanud mingeid modernse kunsti äärmusi ega ka mitte naturalismi. Ka meie ei armasta ei ühte ega teist.

Kui nüüd kokkuvõtet teha, siis tuleb öelda, et kõik läks kõige paremini korda: oli ilus ilm, ilus ja unustamatu laulupeidu ja ka Eesti suur sünnipäevapidu möödus igati hästi. Ja loomulikult ka meie osavõtt sellest. Kõik, mida me nägime, oli samuti meeldiv. Kõige meeldivam oli aga see, et nägime kõikjal inimeste silmis rõõmu. Ka meie, soomlased, rõõmustame, et siinpool lahte armastatakse elu ja inimesed elavad hästi.

Täna teid soomlaste nimel, et saime teie suurepärasest peost osa võtta. Ja suurepärane oli ka teie külalislahkus. Ma ei ole käinud ühelgi maal, kus rahulolu sõpruse süvenemisest oleks mõjunud nii üksmeelseit ja siiralt kui Nõukogude Eestis.»

*

Eesti laul sütitas
ungari velje niigi
sooja südame...

VÕIMAS PIDU

Augustikuu algul sai 86 aastat vanaks Emil Salminen Helsingist, segakoori «Kullervo» laulja. Kui talle sünnipäevahommikul helistasime ja õnne soovisime, vastas meile muutmatault reibas hääl lahe tagant: «Terviseid kõigile sõpradele ja kiitos viimeisest!»

«Kiitos viimeisest», see soomlaste tavapärane tänuväljend, mis vihjab viimati koosveedetud silmapilkudele, käis antud juhul meie suure laulupeo kohta, millest Emil Salminen külalisena osa võttis.

Emil Salminen viibis meie vabariigis juba kolmandat korda. Esimese reisi tegi segakoor «Kullervo» meile 1958. aasta suvel, mil pühitsesime oma Mahtra-sünnimuste juubelit.

Teisele külaskäigule, 1960. aasta laulupeole, tuldi osavõtjatena ühisel alusel meie lauljatega: koor oli selgeks õppinud enamiku segakooride kavast, talvel enne laulupidu oli Lembit Verlin käinud Helsingis sõpru instrueerimas ja õpetamas. Lauljate pidulikus rongkäigus kõndis «Kullervo» Tallinna kooride hulgas. Ja laulupidu ise! Veel kauaks jätkus onu Salminenil kirja teelgi muljete ja arvamuste avaldamist.

Nüüd, meie suurele juubeliaastapäeva laulupeole, sõitis rühm kullervolasi turistidena. Kuigi laev saabus siia alles viimasel silmapilgul, jõudsid sõbrad ikkagi õigeks ajaks pärale ja marssisid laulupeorongkäigus koos meiega. Oma kõrgest east hoolimata kõndis vapralt pika teekonna kaasa ka onu Salminen. Ta pidas vastu ja ütles hiljem, et tema jaoks oli just see suurimaks elamuseks, selle tohutu lauljatejõega

kaasa voolata elavate kallaste vahel, mille moodustasid kilomeetritepikkuselt sajad ja tuhanded inimesed.

Jah, muljed laulupeost jäid võimsad, arutles onu Salminen vestluses enne lahkumist. Väga meeldis külalisele lastekooride esinemine. Lastekoor laululaval — see oli nagu suur värviline ja helisev lillepeenar. Lapsed laulsid väga ilusti. Tööd on tehtud palju ja suure armastusega. Jah, see rahvas võib õnnelik olla, kus lauljate järelkasv ei lõpe, vaid nagu noor mets vanade puude vahel haljendab.

Kõik oli haarav, niihästi segakooride, naiskooride, eriti aga meeskooride laulmine. Sellel vägeval laululaval tuleb hääl lauljatelt ka vist nagu iseenesest. Need kirendavad rahvarõivad — otse võrratu. Ja instrumentaalmuusika vabas õhus! Sibeliuse «Andante festivo» nii suurel peol esitatuna — seda see muusika ka väärrib. Noored viiulimängijad, nende hulgas nii suurel arvul tütarlapsi, see on omaette elamus, kuulamiseks ja vaatamiseks.

Külaliste istekohad olid üsna ees, nii et nad said hästi jälgida kõike toimuvat. Kui A. Mikojani ja kosmosekangelase G. Titovi tervitamiseks kogu see määratu suur inimmeri, laululava ja kontserdiväljak, spontaanselt ja juubeldades aplodeerima ja hõiskama hakkas, elas onu Salminen sellele kogu südamest kaasa. Ta ütles, et on üllatatud sellest, kuidas suurte inimeste imetusväärised teod mõjuvad kõigisse inimestesse ühtemoodi, kutsuvad esile üheaegse suure vaimustustormi. Ja kui professor Ernesaks nende kahe laulupeo auvõõraga liitus ning laululavatäis tegelasi neile üheskoos uuesti tormiliselt oma lugupidamist avaldas, oli vanaonu sellest eriti haaratud. Ta ütles, et professor Ernesaks, kes ka Soome laulusõprade hulgas tuntud ning armastatud on, on tema silmis nagu meie rahva laulujõu väline sümbol. Seepärast oligi onu Salminen eriti rõõmus ja õnnelik, kui tal pärast laulupidu, järgmisel päeval, oli Haridustöölise Naiskoori poolt korraldatud lauljate kohtumisõhtul võimalus professor Ernesaksaga isiklikult tutvuda ja vestelda.

«Võimas laulupidu, unustamatud muljed, mis jäävad minu elu kauneimateks silmapilkudeks,» ütles Emil Salminen. «Tervitusi kõigile sõpradele ja kiitos kaikesta!»

*

VÄLIS- KORRESPONDENDID JUTUSTAVAD

Nõukogude Eesti 25. aastapäeva pidustustest võtsid peale teiste väliskülaliste osa väliskorrespondendid, kes esindasid sotsialismimaade, Lääne-Euroopa riikide, Ameerika ja Austraalia ajalehti, ajakirju, telegraafiagenteure, raadiot ja televisiooni. Kohal olid «Neues Deutschlandi» Moskva korrespondent Franz Krahl, Tšehhoslovakkia ajalehe «Aufbau und Frieden» esindaja Maria Werner, Itaalia ajakirja «Realta Sovietica» korrespondent Giorgio Karpi, Genfi ajalehe «Vorwärts» korrespondent Agnessa Juneman, Austraalia «Tribune'i» kirjasaatja Rupert Lockwood, Lääne-Saksa ajalehe «Westdeutsche Allgemeine» korrespondent Emil Bölte, ajalehe «Die Welt» korrespondent Reinhold Dey, «New York Times'i» korrespondent Theodore Shabad, Associated Pressi korrespondent William Coleman ja teised.

Allpool avaldavad nad lühidalt oma muljeid ja tähelepanekuid sellest, mida nad Eestis oma silmaga nägid ja oma kõrvaga kuulsid.

EESTI JA TEMA KULTUUR ON TEE ELULE...

Kui me olime Tallinnaga juba esimest tutvust teinud, küsis Eesti Raadio korrespondent minult, milline oleks minu artikli pealkiri, kui ma oleksin juba näinud rahvakunsti-õhtut ja laulupidu.

Sel momendil ei olnud ma veel suuteline sellele küsimusele vastama. Nüüd aga arvan, et kasutan järgmist pealkirja: «Eesti ja tema kultuur on tee elule.»

WILLIAM DEVINE,
«Canadian Tribune'i» korrespondent

UNUSTAMATU, VALLUTAV, AINULAADNE

Küsite, millised olid minu tugevaimad muljed Eestis viibimisel. Püüan oma rohkeid tähelepanekuid redutseerida kõige tähtsamale.

Eelkõige paistab silma eesti rahva esteetiline kultuur: hästi korrastatud majad, pargid ja vaateaknad, hea maitse sisearhitektuuris. Olin lausa jahmunud, kui nägin kolhoosnikute majades moodsalt kujundatud sisustust ja kalurikolhoosi klubihoone seintel imeväärseid metallist dekoratsioone. Eesti rahva hea maitse aluseks on rahvakunst. Rahvariiete maitsekas kirevus suurel rahvapeol oli selle parimaks näiteks. Unustamatu, vallutav, ainulaadne oli tantsupidu, see tuhandeõieline lilleväli, mis iga minut oma kuju ja värve vahetas. Ülivõimas oli ka maailma ainulaadne laulupidu oma kümnete tuhandete esinejatega ja sadade tuhandete vaimustatud kuulajatega.

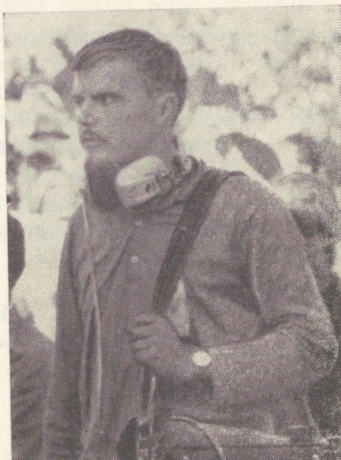
Teine mulje, mis vaevalt kunagi kahvatab, oli nähtu ja kuuldu Kirovi kalurikolhoosis. See kolhoos näitab, milliseid tohutuid võimalusi kätkeb endas kolhoos, kui on algatusvõimet, teotahet ja usku oma üritusse.

Kolmas: minule meeldis erakordselt eesti inimeste ise-teadev rahvustunne, milles on samal ajal toredat lugupidamist teiste rahvaste vastu ja valmisolekut siiraks sõpruseks.

MARIA WERNER,

ajalehe «Aufbau und Frieden»
korrespondent, Tšehhoslovakkia

Laulupeol oli külluses tegemist väliskorrespondentidel...

sealhulgas ka Soome raadio ja televisiooni esindajail

KAHTLUSED KADUSID

Sõiduni Tallinna tundsin Eestit ainult kirjanduse põhjal ja üsna pealiskaudselt. Olin kord käinud Riias ja sõitnud sealsesse mereranda. Juba siis sain Balti riikidest tugeva mulje. Nüüd, Tallinnas, ma veendusin, et esialgne mulje polnud petlik, et Balti vabariigid on väga huvitavad ja arenemisvõimelised.

Tallinn meeldis mulle väga. Siin on tunda kaasaegset hingust. Tallinn on vana linn, ent ta püüdlused sirutuvad tulevikku. On näha ja tunda, et eestlased on kõrge kultuuri ja vanade traditsioonidega töökas rahvas. Tööarmastuses veendusin eriti kolhooside ja tehase külastamisel. Kogusin oma muljeid erinevatest majandusharudest, aga need viisid ühele ja samale lõppjäreldusele: kõik see on saavutatud tööga, visa järjekindla tööga.

Mul oli mõnesuguseid kahtlusi kolhoosikorra elujõulisuses. Ent külastanud «Rahva Võidu» ja Kirovi kolhoosi, tulin veendumusele, et inimeste ja ressursside ratsionaalsel kasutamisel võib saavutada suurepäraseid tulemusi.

Teadsin, et eesti rahvas armastab laulu. Aga ma ei suutnud ette kujutada, mida õieti tähendab laulupidu. Mis ma Lauluväljakul nägin ja kuulsin, ületas igasugused ettekujutused.

Kohtasin kõikjal suurt külalislahkust ja sõprust, ükskõik, kas olin laulupeol, tehases või kolhoosis.

GIORGIO KARPI,
«Realta Sovietica», Itaalia

ANDEKAS JA VAPPER

Nõukogude Eesti majanduslikud ja kultuurialased edusammud on väga paljurääkivad. Külaskäigul saadud muljed kinnitasid mu usku eestlastesse kui andekasse ja demokraatlike traditsioonidega rahvasse ning näitasid kujukalt, kui pahatahtlikult väär on pilt, mille maalivad Eesti Nõukogude Sotsialistlikust Vabariigist rajatagused «Ikestatud rahvaste nädala» provokaatorlikud korraldajad ja toetajad ning emigrantide grupikesed. Siin saadud kogemused aitavad mul tulevikus kirjutada Austraalia ajalehtedes tõtt andeka ja vabra eesti rahva saavutustest.

RUPERT LOCKWOOD,
«Tribune», Austraalia

NÄHTU ÜLETAS OOTUSED

Kahe aasta jooksul, mil ma töötan Moskvas korrespondendina, olen juba palju lugenud ja kuulnud Nõukogude Eesti kohta. Eriti viimasel ajal, kui Nõukogude ajakirjandus Eesti NSV juubeli eel avaldas rohkesti materjale. Tulin siia kõrgendatud lootustega. Aga kõik minu ootused on ületatud. Tallinn on ilusam, kui võisin aimata. Tööstus ja põllumajandus on kõrgelt arenenud. Inimesed on sõbralikumad, elavad jõukamalt ja on kultuursemad, kui ma seda ette kujutada oskasin. Soovin eesti rahvale edaspidist edu.

FRANZ KRAHL,
«Neues Deutschlandi» korrespondent

VOIMALUSED, MIDA PAKUB SOTSIALISM

Minule meeldis kõige rohkem see, et Eestis nii targalt osatakse kasutada võimalusi, mida pakub sotsialistlik süsteem.

AGNESSA JUNEMAN,
«Vorwärts», Genf

SOOVIN EDU

Olen Tallinnas paari päevaga eestlaste elu kohta teada saanud rohkem kui varem paljude aastate jooksul. Eriti rõõmustas mind, et siin püütakse traditsioone säilitada ja eesti rahvuskultuuri arendada. Mul on jäänud mulje, et see on kehtiv ka noorte kohta. Eesti pealinn jääb minu

mälestustesse püsima kui puhas ja ilus vana linn. Pärast esimest tutvust on mul soov järgmistel reisidel tema elanike veelgi paremini tundma õppida. Soovin selle maa elanikele ka tulevikus edu majanduse arendamisel — lisaks saavutustele, mis on kätte võidetud eelkõige hoole, tubliduse ja plaanide järjekindla täitmisega.

EMIL BÖLTE,
Saksa FV, «Westdeutsche
Allgemeine» korrespondent

TULEN MEELELDI...

Viibin ajalehe «New York Times» Moskva korrespondendina juba teist korda Tallinnas. Tulen meeeldi sellesse linna, kus kõige rohkem võlub ajaloolise vanalinna ja moodsa arhitektuuri, sisekujunduse ning kauni mööbli kombinatsioon.

THEODORE SHABAD,
«New York Times»

MEELDIV SÜRPRIIS

Sõit Eestisse oli omajagu avastus ning imetusväärne sündmus, see oli lühidalt öeldes meeldiv sürpriis. Tõtt öelda, me küll lootime, et me siin midagi avastame, aga see, mida me nägime, ületas kõik ootused ja lootused.

Intelligentsus, initsiatiiv ja esteetiline maitse — see on eestlaste juures peamine, see on just see peamine, mis aitab ehitada kommunismi.

JEAN-MARIE CHAUVIER,
«Le Drapeau Rouge'i»
korrespondent, Belgia

PARIISIST JA VÕLU- MAJAKESEST

Maire Männik ja väike
Erki Tallinnas

Sellel pärastlõunal näitas tänavune september end jälle lahkemalt — päike koristas Toomeorust eilseid loigukesi ja vanadel vahtratel hakkasid esimesed sügisvärvid taas oma mängu mängima. See aga tõotas, et Valgemetsa võtab külalisi vastu mitte väiksemate võludega ja me otsustasime sõita. Õieti peaks ütlema nii: prof. Raudam pakkus ennast roolimeheks ning Maire Männik koos oma Erkiga ei lasknud end paluda — nad olid seda sõitu ammu oodanud, juba Pariisist peale. Ja siis, teel Tartumaa kuld kollaste põldude vahel, me kuulsimegi loo sellest, mis seob Rue Montparnasse'i kunstnikuateljee perenaist Pariisist väikese võlumajakesega Taevaskoja kaldal, seob nii tugevasti, et ka aastad ei ole kustutanud elavaid mälestusi.

See algas juba siis, kui Maire Männik sai esimesed joonistamistunnid Tartu tütarlastegümnaasiumi õpetajalt Vanda Johansoolt. Algul oli huvi, siis armastus, sellest aga kasvas kutsumus — kutsumus suure kunsti vastu kogu elu ajaks. Ja siin, selles kutsumuses, on koht ka mälestustel Vanda Johansoo võlumajakesest — Valgemetsas, kuhu kunagi sageli tuldi kokku ja millest nii palju on oma ema suust kuulnud väike Erkigi. Juba siis oli seal imepärased asju — põllukividest laotud kaminaid puulehtlate all, kiviterrasse, fantastilisi aiavärvavaid ja veel tuhat metsa-

imet, ja kõige selle motoks oli: suurimaks kunstnikuks on loodus. Õpi temalt! See oli 5. juulil 1943, kui «Pallase» õpilane Maire Männik kirjutas siin oma õpetaja külalisraamatusse:

«Tervitus sünnipäevalapsele põhjamaisel muinasjutumaal, kus tekib selline tunne, nagu vanaema vestaks muinasjutte väikestele ja me tõesti kõnniksime sellises muinasjutumajakeses, olles ise ka väikesed.»

Ent kirjutaja ise oli sellal juba suur, küllalt suur, et ära lennata parnassile. Ühel päeval, kui «Pallase» ukсед Tartus jäid suletuks, langetas Maire Männik otsuse: ta läheb Pariisi. Seal seisid tal ees uued õpingud ja töö ja looming, mis kunagise Taaralinna kunstihuvilise tüdruku on toonud maailma kunstipealinna esimese kümne kujuri hulka.

«Ema, kas tädi Vanda maja on metsa sees?» nõuab seletusi väike Pariisi poiss Erki, silmad Võru maanteele sihitud.

«Jah, täiesti metsa sees.»

«Ja on nagu majad muinasjuturaamatus?»

«Jah, niisugune ta oli.»

«Siis ma vaatan ja, kui tuleb mets, ütlen teile...»

See tähendas, et me võime vestlust jätkata. Räägime Pariisi kunstielust ja Maire Männiku tööst. Ta ateljee Montparnasse'il vanas majas on näinud paljusid peremehi. Kunagi, aasta neljakümne eest oli selles töötanud ka kujur Jaan Koort. Mairele on ta aga armsaim nurgake, kus veedab suurema osa aastast ja kus sünnivad tema parimad teosed. Ainult suviti sõidetakse ka Rootsi, modelleerima. «Ma armastan Pariisi ja eelistan tema vaimu Rootsi seltskonnale. Aga üldse meil tuleb palju reisida, minul ja Erkil. Ta on mul reisikaaslaseks juba lapsevankri-ajast peale...»

Erkit, kes tänavu jõudis oma ema kodumaale otse Hispaaniast, see jutt eriti ei huvita. Ta küsib:

«Kas tädi Vanda räägib eesti keelt...?»

Elu on väikemeest õpetanud sellele küsimusele omajagu tähelepanu osutama. Kodus on tal sõber, kellega räägitakse araabia keeles, vanematele inimestele tuleb vastata prantsuse keeles, aga Eestimaa on selles suhtes imelik, et siin räägitakse kõikjal eesti keelt, isegi autobussis, kaupluses ja koolis. Ka Erki läheb tänavu kooli.

Meie sõidame juba metsateed. Maire Männik jutustab oma kohtumistest Eduard Viiraltiga — sellest esimesest, mil eesti

kunstmeister näitas talle Pariisi, ja viimasest, mil Maire istus Viiralti haigevoodi kõrval.

«Kas jääte kauemaks Pariisi?» küsis Viiralt.

«Seekord terveks aastaks.»

«Siis on hästi,» lausus meie suur kunstnik. Ta nii väga tahtis, et Pariisis oleks ikka oma inimesi, keda armastas ja hoidis. Üsna peatselt kandsid aga ta sõbrad, mitmest eri rahvusest kunstnikud, kirstu E. Viiralti põrmuga Père Lachaise'i kalmistule.

«Viiralt oli suurepärane inimene ja sõber, tema selts oli alati meeldiv,» meenutab Maire Männik.

«Erki, nüüd vaata hästi — seal ongi võlumajake!»

Meie olimegi Taevaskoja kõrgel kaldapealsel aiavärvavas ja vastu tuli väike kärmas naine. Maire Männik ja inimene, kes andis talle kutsumuse terveks eluks, kohtusid jälle.

Sel õhtul podises õuekaminal vana vasest kohvikann, vaadati võlumajakese imesid ja ülesvõtteid külalise loomingu-
gust, Erki turnis puuokstel ning ööd täitis sügavusest tõusev Taevaskoja kohin.

«See on fantastiline,» leidis kõigele sellele omapoolse selektuse Erki.

Maire Männik aga avas veel kord vana külalisraamatu ja kirjutas sinna uued sõnad:

«Vanu mälestusi tutvustamas oma pojale...»

*

Ligi kolm nädalat veetis Maire Männik oma kodumaal, pühendades peaaegu kõik päevad emale Tartus ja külastades omaaegseid tuttavaid. Kuid ta kasutas ka ära kõik võimalused Tartu ja Tallinna kunstnikega kohtumiseks, kes oma kolleegi võtsid südamlikult vastu. Maire Männikul oli võimalus tutvuda paljude töödega, neist said südamelähedaseks paljud, sealhulgas ka Vive Tolli omad.

Päeval enne ärasõitu me pärisime: kuidas tundis külaline end kodumaal?

«Justkui esimesel Pariisi sõidul — pea laiali otsas ja kuidagi ei jõua kõike uut haarata!»

DOKTORITÖÖ SOOME-UGRI KEELTEST BERKELEY ÜLIKOOLIS

Teadus ületab merede ja ookeanide piiri ning ühendab erinevaid maailmajagusid. Tallinn võttis lahkelt vastu Marilyn May Ameerika Ühendriikidest, kes saabus Eestisse mitte üksnes meie vabariigi juubelipidustuste külalisena, vaid ka teadlasena, kes leiab siit elavat materjali oma töö jaoks.

1961. aastal lõpetas M. May vene keele erialal Bryn Mawr'i College'i Philadelphias. 1962. aastal hakkas ta tegelema doktoritööga Berkeley ülikooli juures. Noore lingvisti doktoritöö teemaks on soome-ugri keeled, konkreetsemalt — eesti ja soome keele võrdlemine.

M. May vanemad on prantslased, seega on prantsuse keel tema emakeel. Vabalt valdab külaline ka inglise ja vene keelt. Hispaania keelt ta loeb, kuid kõnekeelena seda veel kasutada ei saa. Täiesti iseseisvalt, ilma õpetajate abita on M. May omandanud eesti keele, nii et meie vestlus Eestimaa pinnal võib toimuda eesti keeles. Meeleldi tahaks lähemalt kuulda doktoritööst, mis Marilyn Mayl praegu käsil on.

«Olen lingvist ja uurin keelte metoodikat. Omandasin eesti keele põhisõnavara. Kuulasin helilintidelt ja ka elavas kõnes seda keelt. Tegin kõla, häälikute kombinatsioonide järgi järeldused keele grammatiliste reeglite kohta. Selle töö ajal ma ei tohtinud lugeda ühtegi eesti keele grammatikat. Minu järelduste ja grammatika võrdlemine, sellest omakorda vastavate järelduste tegemine on töö järgmine etapp. Nüüd teen ma sama töö soome keele osas ja siis asun neid kahte keelt omavahel võrdlema. Eestisse tulin selleks, et saaksin siin keelt praktiseerida. Mõned korrad astusin samal eesmärgil kontakti Ameerikas elavate eestlastega, kuid loobusin sellest peatselt. Nende eesti keel pole puhas, enamikul juhtudel on see tugevasti mõjustatud kohapeal kõneldavast keelest. Peale

selle — iga keel areneb ja täieneb pidevalt. Kuid Ameerika eestlaste kõnekeeles nende emakeele viimaste aastakümnete arenguprotsess kajastamist ei leia.»

Palume Marilyn Mayl rääkida tulevikukavatsustest.

«Kui mu doktoritöö on kaitstud, siis loodan jääda ülikooli juurde õppejõuks. Minu suurim unistus on saada professoriks-lingvistiks. Peale selle on mul käsil eesti-inglise sõnaraamatu koostamine. Kui keegi teine mind ei enneta, siis võib-olla annan mina Ameerikas selle sõnaraamatu välja.

Oma uurimistöö ajal ma ülikoolist palka ega stipendiumi ei saa. Lisaks teaduslikule tööle pean töötama, et elatuda. Praegu töötan ühe professori abilisena. Kogun materjali tema teaduslike tööde jaoks ja loen valminud tööde korrektuuri.»

M. May külastas meie Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituudi soome-ugri sektorit, kus ta vanemate teaduslike töötajate Arvo Laanesti ja Karl Kondi juhtimisei tutvus kohapeal tehtava tööga. Hiljuti hakkas instituut välja andma ajakirja «Nõukogude Fennougristika», mis ilmub inglise, vene, saksa ja prantsuse keeles ja mida on võimalik tellida ka välismaal. Pärast M. May külaskäiku kasvas ajakirja tellijate arv veel ühe inimese võrra. M. May tutvus põhjalikult soome-ugri sektori tööga. Vastuseks oma küsimusele sai ta teada, et Eesti NSV-s on Tartu Ülikooli teadlastel käsil eesti-inglise sõnaraamatu koostamine, mis tuleb mahult umbes kolm korda suurem äsja ilmunud J. Silveti «Eesti-inglise sõnaraamatust».

M. May tegi külaskäigu ka sõnaraamatute sektorisse. Seal tutvus ta teaduslike töötajate Aino Kiindoki, Rein Kulli ja Erich Raietiga. Parajasti viibis sõnaraamatute sektoris ka Aino Jõgi Tartu Riikliku Ülikooli inglise keele kateedrist. Aino Jõgi kogub materjali oma dissertatsiooni jaoks, mis käsitleb inglise laene eesti keeles. Keeleteadlaste vahel arenes elav vestlus. Marilyn May märkis, et Ameerika Ühendriikide ülikoolide paari esimese kursuse tase võrdub Eesti keskkoolide viimaste klasside tasemega. See kehtib just kehvemate ookeanitaguste ülikoolide kohta. Veel rääkis külaline, et Ameerika Ühendriikides on toimunud teatav murrang alates sellest ajast, kui Nõukogude Liit võitis maailmakuulsuse sputnikute emamaana. Vene keelele võõrkeelena hakati panema suurt rõhku, samuti püüti tähelepanu keskpunkti suunata reaalteadusi.

Marilyn May: «Mul on Berkeley ülikoolis käsil eesti-
inglise sõnaraamatu koostamine.»

Marilyn May tundis huvi, missugused on teadlaste tööülesanded sõnaraamatute sektoris. Ühe tähtsama tööna on sektoris praegu käsil eesti keele seletava sõnaraamatu koostamine, mis tuleb 5—6-köiteline. I köite käsikiri on valmis. Väga palju sõnu on sedeldatud. Kartoteegis on ligi 2 miljonit sedelit. Rohkesti antakse välja terminoloogilisi sõnaraamatuid. Käsil on õigekeelsuse sõnaraamatu uus väljaanne. Külaline ütles, et eesti õigekeelsuse sõnaraamatu praegune väljaanne on tal olemas, kuid ta palus endale pidevalt saata meil ilmutavat uut keeleteaduslikku kirjandust.

Ja alles jutuaajamise lõpul esitasime Marilyn Mayle küsimuse, millega viimaste nädalate kestel oleme pöördunud sadade inimeste poole:

Missugune mulje jäi teile eesti rahva pidupäevadest?

«See oli imeline pidu. Mulle meeldis kõige rohkem, et pärast rahvakunstiõhtu lõppu ega ka pärast laulupeokontserdi lõppu ei olnud veel peo lõpp. Kogu linn laulis ja tantsis neil päevadel hommikuni. Pikkades ridades jooksid ja tantsisid neid ja noormehed teie muinasjutuliselt ilusates rahvarõivastes mööda uue ja vana Tallinna tänavaid. Linna suurematel väljakutel kestsid improviseeritud rahvakunstiõhtud nii kaua, et suveööst jäi puudu. Juhtus, et mõni vanalinna tänavakõverik oli tõkestatud. Seal oli aset võtnud orkester, kes aina mängis ja mängis, kuni ehk sadakond laulvat neidu nende mürtsuvast rindest läbi murdis. See oli võrratu. Mul oli siin tõesti hea olla.»

Külaline räägib, et see oli õnnelik juhus, et ta just Eesti aastapäevapidustuste ajaks siia jõudis. New Yorgi «Inturisti» esindus annab turistidele kehvasti informatsiooni, seal ei saa isegi liikluse kohta andmeid, ka ei teatud laevaliiklusest Eesti ja Soome vahel. Tunnustavalt märgib ta, et «Inturisti» Tallinna osakonnas on enamiku maailma maade kohta tutvustavaid brošüüre mitmetes keeltes. Ja igasuguse vajaliku informatsiooni saamine on siin hästi korraldatud. Igatahes tore, et Marilyn May just neil päevil Eestisse jõudis!

Teaduslikus töös soovime talle jõudu ja edu.

*

Juulikuus lauldi mehiselt,
keerutati rahvatantse, õh-
tuti aga valendas Tallinna
laht prisketest purjedest

Poistekoorid teenisid tulist kiitust mitte üksnes hea lauluga —
rõõm oli näha kasvavat laulumeeste põlvkonda

F. Miller ja E. J. Drew koos Udo
Väljaotsaga «Estonia» teatris

KOHTUMINE TOIMUS TALLINNAS

See oli keset Eestimaa suve juulikuus. Suvila aias Nõmmel praksus meelolukas lõke. Kohvikann laual oli juba jahtunud, tühjalt seisid kiviktaimla ääres ka aiatoolid. Kolm meest aga istusid vaikides ja silmitsesid üksisilmi hüplevaid sädemeid. Öö oli mahedalt soe...

«Nii see võis olla vahest kunagi Cambridge'is, koolipõlves. Ent see on juba otsekui ajalugu! Näib, Udo, et millalgi olime tõesti noored.»

Kõnelejal oli juustes juba tublisti halli. Ent ta naeratas pehmelt, otse poisilikult. See oli vist ööst, majaterrassilt kostvast tasasest muusikast ja kuusehalu praksumisest lõkkes.

Fred Miller, Inglise laevandustegelane, kes oli reisel Hongkongist Londonisse ja veetis nüüd Tallinna üht viimast valget ööd Nõmme mändide all, pani käe sõbra õlale:

«Aga see siiski toimus, olgugi et mitte siis...»

Neile kahele mehele tähendab see «siis» praegu rohkem kui kolmekümmend aastat. Siis olid nad koolipoisid ja kirjajad Tartu ja Cambridge'i vahel käisid tihedasti. Udo Väljaots õppis tollal Tartus, Fred Miller oli aga temale inglise keele «korrektoriks» Cambridge'is. Nende linnade nimed olid sellal noorussõpruse sümboliteks. Ja siis nad töötasidki: kohtuvad kindlasti, üsna peatselt ning veedavad terve öö lõkke ääres, jutustavad kõigest, mis kirjadesse ei mahu. Kummallegi ei tulnud aga mõttessegi, et see hetk saabub alles aastakümnete pärast, täpsemalt öeldes — 7. juulil 1965. Sel päeval nägid sõbrad, kes teadsid teineteisest nii palju, esmakordselt palgest palgesse Tallinna vaksalis.

Nad tundsid teineteist ära esimesest pilgust. Ja unustanud polnud nad ka midagi.

«Ma ei teadnud,» naeris Fred Miller lõbusasti, tutvustades oma koolipõlvesõpra reisikaaslasele, äritegelasele mr. E. J. Drew'le, «et ooperiteatri peanäitejuhiks saamiseks tuleb läbi teha äriasjanduse täielik kursus!»

«See on niisama vajalik, nagu ärimehele Hamleti tsiteerimine,» ei jäänud Udo Väljaots alla.

Need repliigid kuulusid sõprade isiklike mälestuste valda — õppis ju Udo Väljaots millalgi kaubanduskunsti komertsgümnaasiumis, Fred Miller oli aga kiindunud klassikalisse kirjandusse. Ent elus said mõlemast hoopis teistmoodi mehed.

Me otsisime külalised üles järgmisel päeval «Estonia» teatris, kus nad jälgisid Udo Väljaotsa lavastatud ooperi «Raudne kodu» üht viimast lavaproovi enne esietendust.

«Mul on harukordselt hea meel,» jutustas mr. Fred Miller vaheajal, «et sain oma kojusõidu marsruudi seada läbi Tallinna. Juba enne sõda tahtsin siia külla sõita. See oli niisama hästi kui otsustatud. Aga need kavatsused lõikas katki sõjakirves. Ja seesama põhjus sulges ka Udol tee Inglismaale, kus oleksime võinud kohtuda siis, kui ta Ameerikareisilt tagasi sõitis. See oli vist 1940. aasta suvel või sügisel, kui ta saatis mulle viimase kirja Jaapanist: «Sõidan tagasi kodumaale, tagasi teatrisse. Ameerikale lõin käega.» Nüüd tulin talle järele tema kunagise kojureisi jälgedes — Jokohama, Nahhodka, läbi Siberi. Niisugune marsruut sobib imetoredasti ka Londoni sõitmiseks. Ja pealegi on väga huvitav, sest nii ei saa ilmaski Tallinnast mööda sõita.»

Külalised jutustasid, et see reis paelus neid väga.

«Tutvusime Amuuriga ja taigaga. Edasi läks teekond Irkutskisse ja tegime sõidu Baikali järvel. Siis peatusime Omskis. Nõukogude Liidu Siber on suurepärane ja rikas maa. Tugeva mulje jätavad tema linnad, tõelised suurlinnad, aga ka loodus. Tahaksime seal kunagi talvel viibida. Jõudsime käia ära ka Moskvast ja Leningradis, kust samuti viime kaasa parimad muljed.»

Teatri lavaproovi vaheaeg on lühike, kuid muljeid, mõtteid ja mälestusi on nii külalistel kui ka nende vastuvõtjal rohkesti. Räägitakse sellest, mis on möödunud aastate kestel olnud elus kõige unustamatum. Mr. Fred Miller meenutab fašismi vastu peetud sõda, millest ta võttis osa suurtükiväeohvitserina Aafrika kõrbeis, Itaalias ja viimaks ka Saksamaa pinnal. Sellest ajast peale ongi ta juba üle 20 aasta veetnud maailma eri nurkades ja viimased 11 aastat Hongkongis.

«Nii olengi aina rännanud,» räägib kaugel külaline. «Kunagi tahtsin Udot laval näha, aga see ei saanudki teoks — temast kasvas liiga kiiresti lavastaja, mina aga jõudsin Eestisse liiga hilja! Kuid lavaproovi vaatan küll esimest korda elus. Ja see on very good!»

Veel mõned päevad ning tee viis külalised edasi üle Soome lahe ja Skandinaavia «vanale armsale Inglismaale» — koju puhkusele. Kui neilt lahkumisel küsiti, mida nad Tallinnast kaasa viivad, kostis vastuseks:

«Kui inimesed tõesti midagi väga hindavad ja hoiavad, ei unusta nad midagi. Mina ei unusta meie sõpruse lõket. Selle juurde tuleme veel korduvalt tagasi.»

*

Külalised Tōusva Päkese Maalt Tallinnas kunstinäitusel

OLI TORE TUNDMA ÕPPIDA EESTIMAAD

Seekord on meie vestluskaaslasteks külalised Jaapanist — Tōusva Päkese Maalt. Saagem tuttavaks:

Sitiro Matsumoto — Jaapani-Nōukogude Sõprusühingu esimees, Jaapani Sotsialistliku Partei Keskkomitee liige, sama partei hariduse ja propaganda büroo direktor, Jaapani parlamendi alamkoja saadik;

Mitiko Matsumoto — Sitiro Matsumoto abikaasa, sõprusühingu liige;

Toku Jamada — sõprusühingu liige;

Tadzuko Jasui — sõprusühingu liige. Tema abikaasale, Jaapani teadlasele Kaoru Jasuile, kes on ühtlasi Aatomi- ja Vesinikurelva vastu Võitlemise Ülejaapanilise Nōukogu esi-

mees, anti 1958. aastal rahvusvaheline Lenini preemia «Rahu kindlustamise eest rahvaste vahel».

Mis tõi neid rohkem kui kümne tuhande kilomeetri kaugusel asuvast Vaikse ookeani tuhande saare riigist siia Soome lahe kaldale?

Eelkõige — nad viibivad Nõukogude Liidus sõprusvisiidil. Saanud teada, et eestlased tähistavad oma vabariigi juubeliaastapäeva, ei suutnud nad tagasi suruda soovi võtta ka ise osa neist pidustustest, näha oma silmaga maad, mille olemasolust nad olid küll geograafiaraamatute kaudu teadlikud, kuid mille omapärasest ja rahva elust neil polnud seni ettekujutust. Nii tõigi teekond neid Eestimaale.

«Kui saabusime Tallinna, oli ilm vihmane ja meie jaoks külmavõitu. Valitseb ju Jaapanis praegu lämmatav kuumus,» räägib Sitiro Matsumoto. «Kuid ilm muutub üha päikesepaistelisemaks ja meie südamed iga tunniga järjest soojemaks — eesti rahvas on meeldiv ning külalislahke. Selles veendusime juba esimesel kohtumisel jaamas, kus meid tervitati kõlava eesti lauluga.»

Oleme lugematuid kordi kuulnud kiitvaid sõnu vana Tallinna ajalooliste mälestiste kohta, ning ka külalised Jaapanist pole kiitusega kitsid.

«Huvitav oli vaadata vanu paekivist ehitusi, mis annavad Tallinnale kordumatu palge. Need tunduvad Jaapani kergete ehitustega võrreldes nii tugevad, jõulised, nendes nagu kajastuks teie rahva murdumatus ja kindlus...»

Nüüd muljeid kunstinäitustelt. Kuigi aeg ei võimaldanud põhjalikumalt kõigesse süveneda, öeldakse nähtu kohta: meeldiv. Eriti tarbekunst, nahkehistöö. Ja veel üks elamus omaette: kohtumine Tallinnas oma kodumaaga — kunstnik Evald Okka Jaapani-aineliste teostega. Eriti läks südamesse «Hirošima».

«Selles on nii tõetruult edasi antud jaapani rahva tundeid. Ning on hea teada, et meid mõistetakse, meist aru saadakse — see ongi üks sõpruse väljendus rahvaste vahel.»

Meie loomupäraselt tagasihoidlikud vestluskaaslased muutuvad kohe elavaks, kui jutt kaldub uuesti sõprusele, rahule. Rahu ja võitlus rahu eest — see on kõigile jaapanlastele kõige südamelähedasem küsimus. Teavad ju just nemad eriti hästi, mida tähendab aatomisõda. Hirošima, Nagasaki... Seda ei unustata ja see ei tohi enam kunagi korduda.

«Meie sõbrad on kõik, kes peavad rahu kalliks,» ütlevad

külalised. «Ning ka siin, Eestimaal, oleme selgesti tunnetanud seda, et meil on teie rahvaga ühine püüdlus — püüdlus kestva rahu poole.»

Tunnustavalt kõnelevad külalised lillepaviljonist Pirita teel — see tunnustus on seda hinnatavam, et ka Jaapanis armastatakse lilli väga. Hea mulje on nad saanud kõikjalt, kus nad lühikese külaskäigu ajal jõudsid käia — Kadriorust, Piritast, Sommerlingi-nimelisest sovhoosist. Ettekujutuse eesti rahva elust andis neile vabaõhumuuseum Rocca al Mares.

Ning lõpuks rahvakunstiõhtu ja laulupidu.

«Veel kunagi varem pole me näinud sellist rahvarohket ja rahvuslikult omapärast pidustust. Sõnad on meie tunnete väljendamiseks mannetud. See on mälestus, mis jääb alati-seks meelde.»

Mitiko Matsumoto, Tadzuko Jasui ja Toku Jamada on vaimustatud meie rahvariiete värviküllusest. Nende suveniiride kogu täieneski blondpäiste eesti rahvarõivais nukkudega, mis neil ka hiljem oma kodumaal aitavad taas silme ette manada eestlaste laulupidu. Nad jutustavad, et jaapani rahvariidet — kimonot — kantakse viimasel ajal ikka harvemini, peamiselt suurte pühade ja pidustuste ajal. Muide — vahe-märkusena — meie rahvakunstiõhtul ja laulupeol viibisid Mitiko Matsumoto, Tadzuko Jasui ja Toku Jamada kimonos — see oli austus eestlaste ja eesti rahva pidupäevade vastu.

Lõpuks Tõusva Päikese Maa esindajate üksmeelne kinnitust:

«Meil on hea meel, et saime tundma õppida Eestimaad ja tema rahvast. Loodame, et see kohtumine eestlastega ei jää meil viimaseks.»

*

MAA- JA MEREMULJEID TALLINNAST

Juulipäikeses sillerdav meri, noeljas purjejaht, valge puri ja selle taustal kaks tõmmuvereist purjesportlast... Kadrioru rannast Tallinna reidil valgeid purjesid vaadeldes jääb mulje, et purjesport on romantiline hõljumine sinimere lainetel. Ent lähedalt vaadatuna on purjejahtide võistlus tükk rasket tööd, mis nõuab osavõtjailt mitte ainult äärmist osavust, vaid pahatihti ka maksimaalseid füüsilisi pingutusi.

Carlo Rolandile ja Angelo Marinole meeldisid jalutuskäigud vanas Tallinnas

Mõnikord tuleb neelata ka sõõm soolast vett ning demonst-
reerida oskust riietes ujuda. Kuivalt ei pääsenud tänavuselt
Balti regatilt ka need kaks tõmmuverelist purjetajat, kes olid
meie vetele võistlema tulnud kaugest Itaaliast. Carlo Rolandi
ja Angelo Marino pole purjespordis tundmatud kujud. Neil
on seljataga mitmed rahvusvahelised võistlused «Star»-klas-
sis nii siin- kui ka sealpool Atlandi ookeani. Tallinn oli neile
aga seni tundmatu ja lõunamaa poegadel oli tõsiselt kahju,
et võistlused nii palju aega ning pingutusi nõudsid — lin-
naga ja selle elanikega oli vähe mahti tutvust teha.

«Meie oleme lõunast, Tallinn asub Itaaliaga võrreldes
kaugel põhjas,» rääkis Carlo Rolandi ühel hommikupoolikul
«Tallinna» restoranis ajakirjanikule. «Aga ometi on meie
maadel mõndagi ühist... Muidugi, apelsine teil ei kasva, ma
mõtlen selle ühise all eeskätt vanade ehituste ja ajalooliste
mälestusmärkide rohkust. See pole nali ega sõnakõlks, kui
öeldakse, et Itaalia on uhke oma varemetele. Igas linnas on
säilinud midagi vanadest roomlastest, meie vaarisadest. Ent
kui liikuda Tallinna vanalinna kitsastel tänavatel, muutub
ajalugu elavaks. Vanad punapäised tornid ei ole lihtsalt
nägusaks vahelduseks teie pealinna lopsakale rohulusele ja
helendavale silikaltsiidile ning klaasile. Nad jutustavad võit-
lusest maa pärisrahva ja anastajate vahel. Rooma leegionä-
rid hävitasid Kartaago. Ja nagu Eesti purjespordlastelt Piri-
tal kuulsin, on ka teie esivanemad kaugetel retkedel käi-
nud. Ainult säärase rahva vastu, kes armastas vabadust,
oli vaja ehitada nii tugevaid linnamüüre ja nii võimsaid
torne.»

Carlo Rolandi ja ta paadikaaslane Angelo Marino veetsid
peaaegu kõik vabad õhtupoolikud Tallinna vanalinnas. Kiek
in de Kök ja Paks Margareeta olid neile varsti vanad tutta-
vad, Tallinna Raekojas ja Pühavaimu kiriku saledas tornis
leidsid nad «midagi itaialialikku».

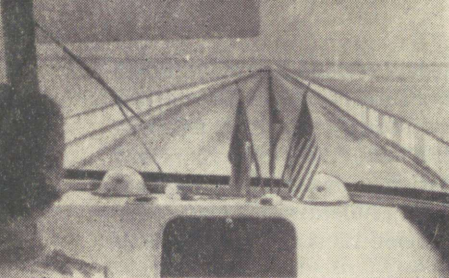
Itaalia purjespordlaste teiseks nõrkuseks Tallinnas olid
kohvikud. «Kes oleks võinud arvata, et ka põhjamail lei-
dub sääraseid kohviku- ja kohvisõpru nagu Tallinnas...»
jätkas külaline. «Ei puudu ka Itaalias igapäevaseks eluvaja-
duseks muutunud kohviautomaadid. Täielikult puudub aga
legendaarseks saanud põhjamaine sõnakehvus ja endasse
tõmbunud sünge olek, mida kartsime eest leida. Rõõmus ju-
tuvada, sõbralik avameelne olek — need tallinlaste loomu-
pärased omadused olid meile tõeliseks üllatuseks. Puuduvad

aga — tänu jumalale — mõnele Itaalia turistijuhtidele iseloomulik pealetikkuvus ja käesirutused jootraha saamiseks. Üllatasid ka teie head džässorkestrid ja mitmed suurepärased meeleolulauljad. Ja tallinlannad, kel paistab olevat hea maitse ja küllaltki koketsust, mis aga meie kogemuste järgi otsustades teatud piire kunagi ei ületa, mida meile rohkem tuttavate Lõuna-Euroopa linnade naisväe kohta paraku öelda ei saa.»

Muidugi ei võtnud C. Rolandi ja A. Marino pikka reisi ette selleks, et tutvuda Tallinna vanade tornide ja kohvikutega. Nad olid tõsised spordimehed, kes jätsid Balti regatil seljataha mitmeid kõigis vetes pestud ja kõigis tuultes parigitud purjetajaid. «Star»-klassis võitjaks tulnud Pineginilt laenuks saadud «Tornaado» (Pinegini mullune võistluspaat) lõikas hästi laineid ja lõpptulemuseks oli auväärne kolmas koht.

Meie vestluse lõpul oli Itaalia purjesportlaste viimaseks sooviks veel kord külastada Tallinna. Ja siis juba lahkuda võidumeestena!

*

Saaremaa on käega
katsuda

ÄI PAREMAT POLE KUSKIL MAAL...

Uus Muhu maantee tegi lõpuks ka ühe käänaku ja otse selle taga ilmus silma haardesse eemalt rohetav väin ning Suur tamm. Autobuss lisas kiirust. Ja siis äkki kostis spontaanselt kõigi reisijate suust:

«Ma vaat'sin paadist kiikriga,
kui kaugel on see Saaremaa.
Äi paremat pole kuskil maal,
kui suisel ajal Saaremaal...»

Oli suvi, oli meri ja väin, oli ka kiiker, ainult paadi asemel sõideti väinale autobussis, mille esiaknal lehvisid kergelt kolm väikest lippu — Eesti, Rootsi ja Ameerika Ühendriikide oma. Inimesed embasid üksteist. Paremalt ja vasakul virvendas rahulik väina vesi, vilksatasid mööda angerjasmõrrad ja Narva alt Saaremaale veetud kõrgepingeliini raudsed mastid. Laul Saaremaast aga ei tahtnud kuidagi lõppeda:

«Äi paremat pole kuskil maal...»

Laulsid tänased stokolmlased ja njuujorklased, kalifornilased ja floriidalased, kelle sünnimaaks on Saaremaa ning

mille randadele nad jõudsid taas pärast mitmeid aastakümneid.

Sel puhul pole põhjust varjata ka märjaks minevaid silmi. Sest näod ise ju naeravad!

Mees võttis taskust võõramaise passi, avas selle ja osutas kahele reale:

Sünnimaa — Saaremaa.

Rahvus — saarlane.

Sõnad olid rootsikeelsed, pass selle maa kuningliku vapi-ga, mees ise aga blondpäine uljas vättalane.

«Selle passiga olen rännanud maailma paljudes maades ja ma olen uhke oma päritolule,» rääkis mees. «Saaremaal olen sündinud, tema muld ja meri toitsid mind, kui olin noor. Seepärast on ta ka minu esimene kodumaa. Nii olen ma iseendaga kokku leppinud, ja ma reedaksin Saaremaa ja salgaksin maha poole oma elust, kui ma ei tuleks siia ikka jälle tagasi.»

Tänavu oli ta siin teist suve. Vättas võtsid teda vastu vana ema ning kalurid-naabrid. Kes siin ei tunneks Paul Leivatit! Ja on endastmõistetav, et igas peres pandi lauale kapp ehtsa saare õllega, kõrvale lestakala ja angerjat. Kui aga aeg jälle ärasõiduks pööras, lausus külaline lihtsalt:

«Ma elan Rootsi riigis ja tee siia on lühike. Jälleenagemiseni tuleval aastal!»

«Nii on see tõesti, et tulin Saaremaale esimest korda elus,» ütles Lehti Aug. Lehti, eesti naine Läänemaalt, ja ta tütar Anne, rootsi neiu, vaatavad üksisilmi möödaviiksatavat, tundmatut ja samal ajal seletamatult kodust Saaremaad. Lehtil on ilus hääl, mida osatakse hinnata Stokholmi ooper-riski, aga laulus Saaremaast sillerdab see unustamatult. Ja sellest pole midagi, et Lehti pole oma abikaasa kodusaart varem näinud. Rudolf Augile on siin tuntud iga paik, kül-lap tema juba näitab.

See sai teoks otse esimesel päeval. Kõigepealt viis tee Kingissepast Nasva poole. Siin meisterdati kunagi teiste pois-tega esimene paat ja võeti merest välja esimene loomus. Anseküla. Kui tuttavad on niisugused nimed! Ja kui palju-dele inimestele, sest saarlasid elab täna igas maailmakaa-res... Vana kalmistu. Kolm Augi Stokholmist ja nende omaksed Saaremaalt langetavad vaikides pea saare marmo-

rist hauakivi ees. Selle all puhkab isa. On soe ja vaikne juulikuu õhtu. Siinsamas kohiseb meri. Ja inimesed mõtlevad hardunult omakseist, saatusest ning... maast, «kus minu häll kord kiikus ja mu isadel...»

See maa oli siinsamas, kus õhtune teekond viis ringiga ümber Sõrve sääre, läbi Iideküla ja Jamaja, kuni nähtavale ilmusid Läänemere veed. Alles silmapiirile veerenud päikesetas äratas linna tagasisõidu mõtte.

Me küsisime Lehti Augilt:

«Missugune siis Saaremaa oli?»

«Väike ja armas.»

Tänavu võtsid külalisi vastu Kihelkonna ja Leisi, Sõrve ja Põide, kuid kõige rohkem siiski Nasva.

Üks neist, kes armus oma siinsesse sünnipaigasse uuesti, oli Sophie Bernard soojast Kaliforniast.

«Kahju oli raisata isegi öid magamiseks,» jutustas ta pärast. «Akna taga kohises meri, õhk oli värskes värskes, veidi nagu soolane, mingisuguse vana tuttavliku hõnguga. Ja jutuajamised omastega ei tahtnud lõppeda. Kõik oli jälle endine. Kodupaik seisis omal kohal, ainult et siin oli vahepeal palju uut sündinud. Kalurid sõidavad kuival maal oma autodega, merel aga laevadega. Purjetavad Ameerikani välja! Mina aga mõtlesin, et... Paljugi mis inimene mõtleb, kui pole oma silmaga näinud.»

Adele Laid aga saabus Nasvale puhkama Stokholmist. Ta võeti rõõmuga vastu kalur Adolf Tuuliku ja viimase koolidirektorist abikaasa Milvi kodus. Ühel õhtupoolikul, pärast seda kui perekonna-«Volgaga» oli tehtud järjekordne huvireis, istuti kodus kohvilauas. Tulid külalised ja stokholmlanna jutustas oma elust.

1944-ndal põgeneti kodusaairelt koos mehe ja tütreaga, sakslaste käest. Oli ime, et väikeses kaluripaadis üle mere jõuti. «Sellest ajast peale olen oma sünnimaast kuulnud palju, rohkem ikka näljast ja viletsusest ja ärakeelatud eesti keelest. Kui on räägitud, et Saaremaal rajatakse midagi uut, siis pidavat hävima... vana armas idüll! Kui aga on vana viisi jäänud, siis — «näete, seal lõpeb otsa seegi, mis oli». Üksnes tigidus on kostnud väliseestlaste «juhtide» juttudes kodumaast. Siis ma otsustasin ise siin ära käia. Ja õigesti tegin.»

Paul Leivat: «Ema, kallis, aasta pärast oleme jälle koos!»
Vassili Reip: «Kodumaad tuleb ise näha, et mitte unistustest elada.»

Külaline jutustas Tallinnas veedetud päevadest, laulupeost ja omaste elust.

«Tahtsin näha, kust see nälg ja viletsus vastu vahib. Istusin Tallinnas mitu tundi kaubamaja ees puiestee pingil. Vaatasin seda lõpmatut inimeste voolu, kes sinna sisse läksid ja, pakid käes, jälle välja tulid. Neid oli vist tuhandeid. Ja siis ma mõtlesin, et kui iga päev ainult seal nii palju ostatekse, peavad inimesed vist küll hästi elama. Aga siin, Nasval, oleks nagu elu otse pea peale pööratud, sest ma tean, kuidas kalurid enne elasid.»

Rühikat saare naist Stokholmist tundis peatselt kogu Nasva, tema aga jälle oli kodus kalurite võrgukuuride, uute mootorlaevade ja merd kündjate pereemadega.

«Äi mina kuula nende meie Stokholmi tegelaste piibu-jutte,» sõnas Adele Laid oma mahlakas saare keeles. «Ise pole nad midagi näinud, aga räägivad!»

Leisi lähedal Pärsamaal toimus pidu, millest võttis osa terve küla.

Anni Morgil (vasakult esimene) seisab ees teekond liidekülla

Sellest on möödas nüüd mitu aastakümnet, kui Aleksander Mehik jättis õe Marvega jumalaga. Nimelt jumalaga, sest sel Saaremaa mehel olid sellal Eesti vabariigi valitsusega vahekorrad sassis ja jällenägemiseni jätmise olemine tähendanud liialt roosiliste lootuste hellitamist. Mispärast siis? Eks Hispaania pärast. Osavõtu pärast selle maa kodusõjast vabariigi poolel. Kuigi ka selleaegne Eesti oli vabariik, eelistasid ta valitsejad siiski kindral Francot. Ja seepärast tuli Aleksander Mehikul oma sünnimaaga jumalaga jätta.

Ta pöördus tagasi sinna, kuhu läks juba päris noorelt — merele. Ja edasi... Edasi oli kodutu meremehe elu niikaua, kuni ühel päeval mees otsustas «otsad kinnitada» New Yorgis. Seal sai temast sõjapäevil USA armee vabatahtlik ja Ühendriikide kodanik. Tänavu aga maabus ta jälle oma sünnisaarel. Teekond viis Pärsamaale — kodukohta, õe ja omaste juurde, noorpõlvesõprade hulka. Ja nii juhtus, et kõik olid jälle koos!

Jah, see tookordne jumalagajätmine oli siiski enneaegne. Õde Marve kuulutas nüüd taasleitnud venna auks vastu-

võtu ja isatalu oli rahvast tulvil. Käis ringi õllekapp, päriti Ameerika elu kohta ja ka seda, mida arvab nii kaua eemal viibinud külaline kodumaast. Napisõnaline Aleksander arvas, et ta ei lootnud Eestimaad näha nii rõõmsana ja pidumeeleolus. Talle oli meele järgi, kui lihtsalt ja südamlikult liikus Nõukogude Liidu president eesti laulupeoliste hulgas Tallinnas.

«Kui meil riigipea kuhugi sõidab, siis ikka politseinike rõngas.»

Ja veel arvas külaline, et:

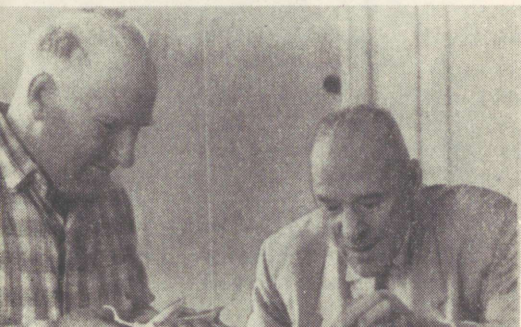
«Ameerikas ei oskagi nüüd kõigest kodumaal nähtust rääkida. Paljud mind lihtsalt ei usuks ning mõnedki kaasmaalased kipuksid «punaseks» tembeldama. Aga mis siis ikka — mina olen oma sünnimaa ära näinud ja süda on rahule jäänud. Ainult üks asi paneb mõtlema: kui te nii rõõmsalt elate, millal siis tööd teete!»

«Kas te mäletate Iideküla? Mul on meeles iga tema nurgake, otsekui oleksin eile seal viibinud. Paar väikest majakest, aedades palju lilli, sarapuud ja vanad... väga vanad vahtrad. Tulge mulle külla, kindlasti tulge!»

Küllakutsuja Kuressaare lossi õuel oli veel üks Saaremaa naine kaugest Kaliforniast — Anni Mork. Ja kuigi ta seekord ise oli külaline, juhatas ta teed täpsusega, nagu oleks eile Iidekülast linna sõitnud.

«Miks ma teadma ei peaks, kui see on minu sünnipaik.»

Anni Morgi reisikaaslased Salme Maggy, Elisabeth Peaske ja teisedki olid sel päeval aga nii «kindlalt» omaste hoole all, et Iidekülla jõudsid kutsutuist vaid Woldemar Leht-

Woldemar Leht-
mets New Jer-
sey'st õppis ära,
kuidas nasva
lesta tarvitada

mets New Jersey'st ja meie. Anni Mork võttis saabunuid vastu väikese aegu näinud majakese trepil. Ta oli rõõmus ja elevel, ent selles paistis ka mingi hämmeldus. Nagu perenaine kunagi, kattis ta laua, kallas koduaia viljast veini. Kuid pilk jäi mõtlikuks.

«Siin majas tulin ma ilmale, sellest on nüüd möödas kaugelt üle poole sajandi. Ja mu silme ees seisis Iideküla ikka niisugusena, nagu kunagi oli: väiksena, vaiksena, Sõrve säärele nagu peitu pugenud. Aga... ta enam ei ole see.»

Püüdsime mõistatada, mida võis kaugelt külaline sel hetkel tunda. Kuid ta rääkis sellest ise:

«Teate, ma olen terve õhtu mõelnud: meile, kes elame võõrsil, jäävad kodupaigad ikka mingiks muinasjutumaaks. Neid me meenutame nagu jutte laste pildiraamatuist. Minu Iideküla on nüüd kaks korda suurem, kolm korda kõrgem ja üleni uus.»

Sel õhtul räägiti Iidekülas palju mulluses sõjas üleskündud Sõrve uuestisünnist.

Aleksander - Mehik
isatalus õe Marvega

Anne, Lehti ja Rudolf Aug kodusaare lillekimpudega tuttavate ringis

«Aga see ei ole enam muinasjutt,» lausus kalifornlanna Anni Mork ja naeratas.

Kohtasime veel mitmeid teisi kaugetelt randadelt kodusaarele purjetanud mehi ja naisi. Meenutades Anni Morgi sõnu, me küsisime:

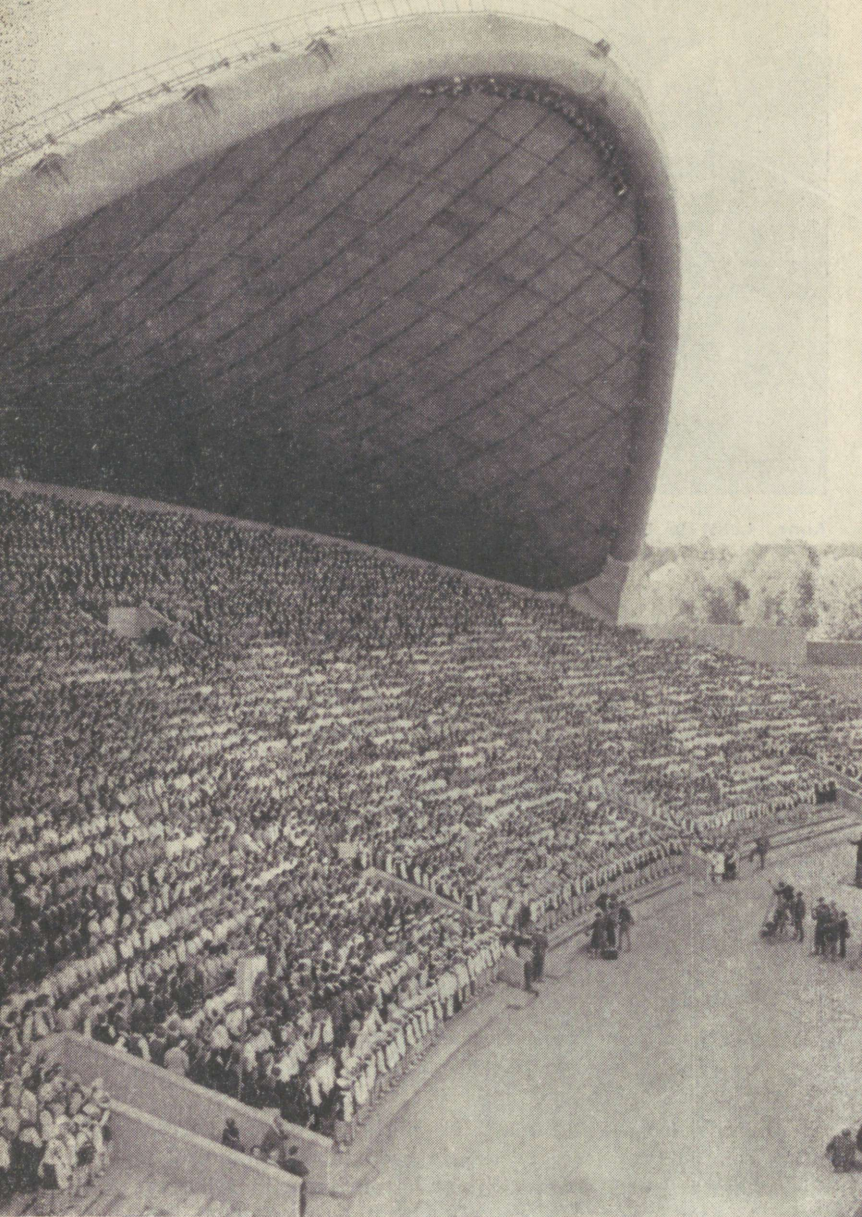
«Mida arvate teie muinasjutumaast?»

Mihkel Väli Kuivastust ehk nüüdne Michael Wally Clevelandist arvas:

«See pidi asuma Ameerikas, kuid tööinimesed pole seal küll niisugust leidnud. Elu on elu. Ka sünnipaika ei sõitnud ma imet otsima, ent leidsin, et siin on siiski kõik vastupidi, kui Ameerikas tavaliselt kirjutatakse. See on juba väga hea.»

Vassili Reip, kunagine Saaremaa koolmeister, nüüd sporditegelane ja ärimees New Yorgi osariigis, sõnas meie küsimuse peale:

«Kodumaad tuleb ise näha, et mitte unistustest elada. Mina sain kõigest reaalse pildi ja seda tarvis oligi. Nägin kodusaart jälle sellisena, nagu mäletasin teda, ja sellisena, nagu ta täna on, kaasaegset elu elavat. Nii sõidangi ära, rahul ja õnnelik, et selline Saaremaa on mulle elu andnud ja maailma viinud. Ta on siiski kõige armsam...»

hõõnes mis allin no "oh laula ja hõiska, sest laulu aeg on käes..."

«Oh laula ja hõiska, sest laulu aeg on käes...»

Reinhold Tamm

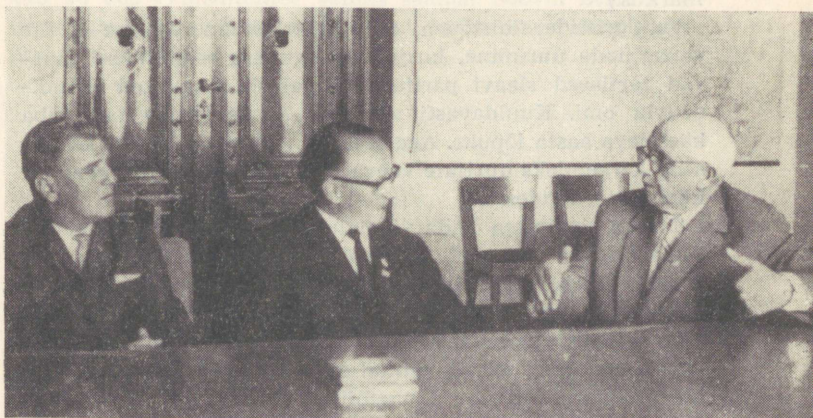
TÖÖD ON PALJU TEHTUD

Helsingi Ülikooli professoril Lauri Postil on arvukalt häid tuttavaid eesti teadlaste peres. Ja ka nüüd, saabunud vabariigi juubelipidustustele, tegi ta juba teisel päeval visiidi Eesti NSV Teaduste Akadeemia presidendile J. Eichfeldile. Mitu tundi kestnud südamlikus vestluses vahetati mõtteid kaasaegse teaduse arengu ja selle probleemide üle. Mitmekülgsete huvidega soome teadusemees oli kursis meie teadlaste tähtsamate uurimissuundadega ja märkis, et teda rõõmustab tehtava töö aktuaalsus.

«Teie küberneetika instituut näiteks,» ütles Lauri Posti, «on minu teada küll ainuke sellelaadne uurimisasutus Euroopas. Arvan, et see teadusharu võib ka keeleteadusele osutada suurt abi.»

Seekord räägiti ühist huvi pakkuvatest teadusalastest uudistest siin- ja sealpool Soome lahte — etnograafiast ja

Soome—NSVL Kultuurivahetuse Riikliku Komitee esimees professor Lauri Posti (keskel) ja ühingu «Soome—NSV Liit» sekretär Eero Salmi külas Eesti NSV Teaduste Akadeemia presidendil J. Eichfeldil

arheoloogiast, ajaloolistest uurimustest ja muustki. Eriti aga rõõmustas külalist see, et Eesti on saanud soome-ugri keelte uurimise rahvusvaheliseks keskuseks ja et meil väljaantav vastav ajakiri ühendab nüüd kõiki selle ala teadlasi maailmas.

Oma muljetest jutustas professor Lauri Posti oma eesti sõpradele järgmist:

«Kuigi aeg oli võrdlemisi napp, oli võimalus keeleteadlaste kõrval ka folkloristide ja arheoloogidega kokku puutuda ning nende tööga tutvuda. Seda on palju tehtud. Hea mulje jäi arheoloogianäitusest, ulatuslikud on olnud kaevamistööd. Trükkiminevast pakkus kõige suuremat huvi «Eesti murrete» seeria. Hiiglatöö on tehtud seletava sõnaraamatu ettevalmistamisel, tuleb aina kiita materjali uurimise põhjalikkust. Kiirustamine ei tule siin kasuks.

Kohtumistel Tartu Riikliku Ülikooli, Fr. R. Kreutzwaldi nimelise Kirjandusmuuseumi ja TA Keele ja Kirjanduse Instituudi rahvaga oli oluliseks kõneaineks teadusliku koostöö küsimus. Esimesed üsna ulatuslikud sammud selles suunas on juba astunud. Augusti lõpul oodatakse Helsingisse soome-ugri kongressile mitmeid eesti teadlasi. Alanud on murdekogude mikrofilmide vahetamine: pool Soome murdekogude filmidest anti juba üle Keele ja Kirjanduse Instituudile. Nüüd oodatakse samasugust saadetist Eestist, mis oleks keeleteadlastele märkimisväärseks abiks. (Teisel rahvusvahelisel soome-ugri kongressil antigi Lauri Postile üle mikrofilmid meie murdearhiivi 350 000 sõnasedelist. — Toim. märkus.)

Folkloristide ühistööna on käsil läänemeresoome keelte vanasõnade uurimine, kusjuures algupära selgitamisel uurivad tartlased slaavi päritolu võimalusi, soomlased skandinaavia omi. Kuuldavasti valmivat Eestis tehtav osa juba käesoleva aasta lõpuks. Aga seesugune koostöö tuleks kasuks ning kergendaks uurijate vaeva paljudel muudelgi aladel või küsimusteringides.

Tuleks tingimata leida võimalusi üliõpilaste vahetamiseks keelepraktika otstarbel. See looks aluse õigele keeleoskusele. Soomes praegu praktiseeritav moodus — kasutada vestluskaaslastena väliseestlasi — ei ole täisväärtuslik, kuna nende keel on võrreldes kaasaegse eesti keelega juba tunduvalt vananenud ning teisalt võtnud endasse väliskeelte mõjustusi nii sõnavara kui ka lauseehituse näol.

Ja küllap mitte ainult keeleõppijail, vaid kõikide erialade inimestel kuluks kogeda, mida või kuidas teised teevad. Õppimisväärset, rakendamisväärset leidub mõlemal pool.

Nii täiustuksid saavutused ja süveneks teineteisemõistmine.»

Professor Lauri Posti meenutas ka oma varasemaid Eestis viibimisi. Juba üliõpilasena käis ta Tartus ja õppis vana Taaralinna ülikooli juures, ta on veetnud unustamatuid päevi Pärnus, sõitnud mööda Eestimaad. Mida külalise võrdlev pilk seekordsel ringreisil hõlmas, võeti kokku järgmistes mõtetes:

«Suurimad elamused on muidugi vabariigi juubelipidustustelt. Kuid ringsõitudeltki jäi silma palju uudset. Eriti märgatavalt on muutunud maa ilme. Majandid on ilmselt kasvanud jõukaks. Sellest kõnelevad korras põllud ning rohked uued põllumajandus- ja eluhooned. Ka linnaehitus on olnud hoogus. Tähelepanu äratav hoolitsus ajalooliste väärtuste eest.

Väga huvitav oli kohtumine TA presidendi J. Eichfeldiga. Sellest selgus, kuivõrd suurt tähelepanu pööratakse Nõukogude Eestis teaduse arendamisele. Teaduslikus uurimistöös on saavutatud tähelepanuväärseid tulemusi.

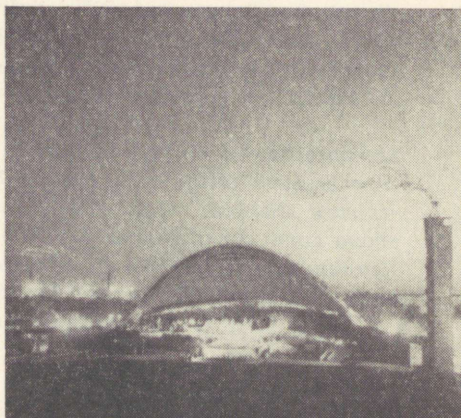
Tartus oli mul võimalus kohtuda paljude vanade kolleegidega. Teie vana ülikool on laienenud ja seal tehakse väga viljakat tööd. On kerkinud esile palju uusi teadlasi, kes töötavad tulemusrikkalt. Minu noorpõlvelinn ise aga jättis jällegi veel meeldivama mulje — palju muu uue kõrval hakkab ka uus «Vanemuine» valmis saama! Soovin Eesti kultuurielule niisama hoogsat arengut, kui see on sõjajärgsel perioodil toimunud.»

*

Grupp Ameerika
eestlasi Pärnus

Laululava kesköö-
tunnil — vabaõhu-
etenduse ajal

VÄGA TUGEV MULJE

Irja Strand ja Sven
Storck

«Mulle oli suureks elamuseks,» jutustas Sven Storck, «uuesti Eestit näha. Viibisin siin esmakordselt noore üliõpilasena 1938. aastal keelepraktikal. Ka siis kuulasin Eesti laulupidu ja nautisin teie rahva jõulist ja ilusat kultuuri. Sellal olin ise noor ja noored olid ka minu eesti sõbrad. Nüüd kohtusin paljudega neist — nad on rahva hulgas lugupeetud arstid, juristid ja pedagoogid, keda, nagu ma mäletan, kutsutakse teil «maa soolaks». Üldse see külaskäigunädal on olnud liigutavate kohtumiste nädal. Olen näinud võõrsilt saabunud eestlaste ja nende omaste kohtumisrõõmu ning liigutuspuhanguid ja kõigele sellele ka ise kaasa elanud, kohtusin ju minagi oma noorpõlvemälestuste maaga.

Ma kuulsin sellest maast palju uut, eriti Tartu Ülikooli rektorilt prof. F. Klementilt, prof. V. Alumäelt, Saku instituudi direktorilt I. Jürissonilt — järelikult teaduse arengust, muusikaelust ja põllumajandusest. See võimaldas mul objektiivselt hinnata mõndagi Eesti tänapäeva elust.»

«Unustamatuks jääb teie laulupidu,» võttis jutulõnga enda kätte Irja Strand. «Olen seda püüdnud võrrelda traditsiooniliste rootsi rahvapildudega Dalarnas, kus me samuti laulame ning kanname ette rootsi folkloori. Kuid eesti laulupidud oma massilisusega ja kümnete tuhandete lauljate suurepärase esinemisega pole võrreldavad. Kuid ühes suhtes oleme siiski võrdsed: eesti laulud tungivad niisama südamesse kui meile omased rootsi viisid.»

Sven Storckile meeldis eriti veel eestlaste armastus ajalooliste paikade ja traditsioonide vastu.

«Teie sajandipikkune laulupidude traditsioon, mis on hõlmanud kogu maa, väärrib sügavat austust. Seda väärrib samuti see ere pieteeditunne, millega hoitakse rahva kultuuripärandit. Ma mõtlen selle all nii vaimset kui ka materiaalset kultuuri, mida näeme näiteks Tallinna vanalinnas. See kujutab endast põhjamaade üht kaunimat ajaloolist haruldust. Ja te hoiate seda nagu silmatera. Selle eest on teile tänulikud teisedki rahvad. Aga kiitust saate ka oma laulude eest. Tunnen isiklikult prof. Gustav Ernesaksa, vestlesin temaga Stokholmis ja nüüd tõime talle Upsala koorilt «Orphei Drångar» kutse külastada meie maad juba koos oma vägevate laulumestega. Loodame eesti laule peatselt kuulata ka Stokholmis.

Seda esiteks. Kui aga rääkida veel soovidest, siis tahaks, et vanad ajaloolised sidemed Rootsi ja Eesti vahel areneksid edasi uutel alustel ja et «Soome-Eesti sillale», mis sai teoks laevaliikluse avamisega, lisanduks sild Rootsi ja Eesti vahel.»

KUI KÕIK INIMESED

Akadeemik Imre Trencsenyi WALDAPFEL, Budapest:

«Olen seda juba öelnud kõigile ja kordan veelgi: teie pidustused rõõmustasid ka ungari hinge. Ja peale selle leidsin väga palju ühist teie rahva ja ungari kunstis. Ma usun, et selle ühise juured pärinevad meie kahe rahva ühisest sugupuust, aga ka sarnastest joontest meie ajaloos — sajandeid kestnud võitlusest võõramaiste vallutajate vastu, vabaduse- ja rahuarmastusest. Meie rahvaste poolt kättevõidetud vaba elu on sirutanud õitsele ka vaba kunsti.

Olen teie maa, rahva ja kultuuri vastu huvi tundnud varajast noorusest peale, seega juba palju aastakümneid. Seekordne külaskäik andis aga rohkem kui kõik senised teadmised. Teie imposantne laulupidu oli täielikult Eesti tähtsa tähtpäeva vääriline. Mind liigutas südamest, et teie Lauluväljakul viibis kahe päeva jooksul peaaegu kolmandik eesti rahvast! Ja ilus oli näha kõrvuti laulmas vanu habemikke ning põlvepikkusi poisse-tüdrukuid. Hea meel oli

«Teie pidustused rõõmustasid ka ungari hinge...»

MAAILMAS . . .

ka sellest, et teie hulgas laulis ka üks ungari koor, kuid neid pidanuks olema palju rohkem, selleks, et teilt õppida.

Jah, ka laulud ühendavad rahvaid, kuid selleks aitab kaasa veel palju muudki. Ma nägin teie andeka rahva töö suurepärasest vilja. Kohtla-Järvel ma mõtlesin: sotsialism võimaldab ka väikerahvail rajada selliseid hiiglasi, nagu on teie — maailmas ainulaadne ja väga kaasaegne — keemiatööstus. Maarahva hulgas viibides aga mõistsin veel kord: ainult suurest armastusest maa vastu ei piisa, et luua sellist põllumajandust, nagu on teil ja mis tooks au igale eesrindlikule riigile. Selleks on tarvis veel suurt andekust, teadust ja tehnikat. Teie rahvas on töökas ja andekas, hindab kunsti, loob imeväärseid teoseid ja hoiab kalleid traditsioone.

Ma kohtusin väga paljude inimestega, sain tunda eestlaste võrratut sõbralikkust ja minu otsuseks on: kui kõik inimesed maailmas saaksid nii hästi läbi kui meie teiega, siis oleks lihtsalt imetore!»

SUUR ARMASTUS

Ma viibisin koos abikaasaga külalislahkes Tallinnas Eesti evangeeliumi luteri usu kiriku peapiiskopi dr. Jaan Kiiviti kutsel ja meil oli võimalus jälgida eesti rahva pidustusi vabariigi aastapäeval. Me käisime laulupeol ja

ma kujutan suurepäraselt ette, mida tundsid dirigendid, kui nad juhatasid seda hiigelkoori, mida pole veel kunagi ega veel kusagil olnud;

ma kujutan hästi ette, mida tundsid lauljad pärast töörohket ettevalmistamist, kui üle maa kokkutulnud kooride hääl ühines üheks;

ma kujutan ette, mida tundis hiigelpublik, kuulates talle omaseid laule, sest ma olin üks temast ja ka võõrana tundsin sügavat liigutust.

Seda on sõnadega raske väljendada. Kuid ma olen hämmastunud, et see väike rahvas, mis moodustab murdosa mõne

suurlinna elanikkonnast, oli suuteline nii kõrge kunstilise tasemega ja ka hingelises mõttes elamust pakkuma.

See oli kõige nõudlikuma maitse rahuldamine ja kinnitus sellele, kui suurt hoolt ja armastust pühendatakse eesti rahvuslikule kultuurile ning selle arendamisele.

Me täname meile osaks saanud elamuste eest.

Tükike kodumaa loodust — Jägala juuga

KÜSIMUSI, MÖTTEID, ARVAMUSI

Portreed: näitleja tõsine keskendunud ilme, graafiku nagu kõnelevad sõrmed, töömehe mõnus naeratus, baleriini uhke peahoiak... Eestimaa põhjarannikust Munamäe kuppelmaastikkudeni, saarte sületäiest kuni Peipsi rannikuni — ölis, akvarellis ja kõikmõeldavates graafilistes tehnikates. Loodus ja inimesed — elu. Oleme Maimu Vabasalu-Franoschiga, külalisega Kaliforniast, kunstinäitusel. Siin on palju, mis talle meeldib: Olav Männi skulptuurportree viiuldaja Vladimir Alumäest, Uutmaa ja Sagritsa maastikud. Ta peatub Markelovi töö ees, mis kannab nime «Lein». Pruunjasmusta sөөstunud puusse on kunstnik voolinud selle näojooned, kes on pidanud läbi elama kaotusevalu. Lõplik arvamus nähtust: hea, et puudub äärmuslik abstraktsionism ja puudub ka kuiv fotograafilisus.

Kõige rohkem sooje sõnu ütleb külaline meie tänavu suvise suure tarbekunstinäituse kohta. Tarbekunst on Eestis ilus ja selle ala kunstnike looming annab paljude teiste maadega võrreldes tunnistust paremast maitsest. Me räägime võrdlevalt sellest, missugune koht on kunstiteostel eesti ja ameerika kodudes. Eestis on raske leida kodu, kus ei oleks kunstiteoseid, eriti just tarbekunsti. Teisel pool ookeani on pilt teistsugune. Suures osas kodudes ei näe üldse kunsti. Äärmisel juhul ripub seinal mõni reprodüksioon. Kui aga asi ehtsa teose ostmiseni küünib, siis eelistatakse õlimaali akvarellile ja graafikale. Neist esimene on nagu kindlam jõukuse tunnus. Muidugi pole see absoluutne üldistus. Haritlaste kodud pakuvad tavaliselt teist pilti.

Küsimusi, mõtteid ja arvamusi on palju. Istume «Pegasuses», ühes paljudest Tallinna kohvikutest. Luulehobu kujutistega kardin heidab seinale lainetavaid lillakaid varje ja kohv on kuum.

Kes on mu vestluskaaslane?

Maimu Vabasalu-Franosch lahkus Eestist Teise maailmasõja ajal. Hariduse on ta endale visalt kätte võidelnud. Ülikooliga alustas Maimu Franosch juba Eestis, jätkas Saksa maal. Seal õppis ta germaani filoloogiat, kuid diplomi saamisest jäi pool aastat puudu. Ülikoolidiplomi sai Maimu Franosch Kansase ülikoolis ja Illinoisi ülikooli juures anti talle raamatukogunduse alal magistri kraad.

Praegu töötab Maimu Franosch Kalifornias Fresnos linna raamatukogu juhatajana. See on suur raamatukogu, millel on filiaale ka maal. Oma tööst räägib külaline kiindumusega. Lugejate arv raamatukogus kogu aeg kasvab ja see on töötajate entusiasmi tulemus. Tehakse omalt poolt kõik, et inimestes huvi äratada, nende maitset suunata. Riigilt selle jaoks ei materiaalset ega ka mingit teist laadi toetust ei saa. Eks ole, seda on pisut raske mõista, kui elatakse maal, kus on päris argipäevaseks asjaks kohtumised teadlastega, kirjanikkudega, kunstnikkudega, kui elatakse maal, kus kutselised teatrid viivad oma repertuaari ka väikeste alevite elanikeni, kus koolides käivad esinemas professionaalsed kunstnikud, kus töötavad kultuuriülikoolid jne. jne.

Sellesama entusiasmi ja puhtprofessionaalse huvi pärast külastas Maimu Franosch Tallinna suuremaid raamatukogusid, tutvus nende fondidega ja töömeetoditega. Mis hakkas silma? Et raamatukogud on riiklikud ja riigi summadest varustatakse neid teostega. Teoseid on kõige mitmekesisematel aladel enamikust maailma maadest. Maimu Franosch nägi siin ohtrasti värsket ameerika kirjandust. Üllatas see, et eesti keelde on tõlgitud nii palju ameerika kirjanike loomingut. Kreutzwaldi-nimelises raamatukogus kipub ruumipuudus kallale. Eestis on mõnevõrra keerulisem katalogiseerimise süsteem, kuid ka siin säilitatakse suurem osa vanemat materjali mikrofilmidena.

Kirjanduselt libiseb jutt iseendast kirjanikele. Ameerikas noore autori nimetust kanda pole just eriti kadestamisväärne roll. Autor peab oma loominguga omal kulul trükkima. See nõuab suuri summasid. Ja kui siis teos trükitud on kas mõne rikka soosija või mingite teiste abimeeste kaasabil, siis ei

kindlusta keegi, et see massi maitsele vastab ja et teos läbi müüakse. Pealegi pole isiklikud raamatud ja raamatute ostmine Ameerikas kuigi levinud kombeks.

Maimu Franoschile ei olnud elu praeguses Eestis absoluutseks üllatuseks. Eestis elab tema 65-aastane ema ja kirjad aitavad kaugusi vähendada. Sel suvel sai teoks nelja generatsiooni ühine foto. Maimu Franosch tuli kodumaale oma 10-aastase poja Urmasega ja fotograaf jäädvustas nad koos Urmase vanaema ja vanavanaemaga.

Ema kirjade kaudu teadiski külaline Kaliforniast, et Eestis on hea tasemega teater. Ta ütleb, et veendus selles ka isiklikult: «Romeo ja Julia», «Tuhkatriinu», «Traviata», «Minu veetlev leedi»... Kõige rohkem meeldis ballett — Helmi Puur, Tiiu Randviir, noor meestantsija Ülo Vilimaa. Meeldis ka noor tenor Hendrik Krumm. «Minu veetlevas leedis» on Maimu Franoschi arvates kohati ülepakumist ja kostüümid pole just õiged.

Võrdlevalt räägib külaline, et Ameerikas on väga vähe püsivaid teatreid, mis töötavad aasta läbi. Enamik teatreid annab repertuaari ainult mõne kuu kestel aastas. Ja isegi teatrid on eraettevõtted. See muidugi ei tule lavakunstile kasuks. Teater peaks olema riiklik.

Lõplikke kodumaareisi muljeid kuuleme külaliselt päev enne ta ärasõitu Väliseestlastega Kultuurisidemete Arendamise Komitees. Ühe ilusama mälestusena asub üle ookeani teele suvepidustuste pärl — rahvakunstiõhtu. On meeles kõik külastatud kohad: Tartu, Põltsamaa, Otepää, Pühajärv, Viljandi, Pärnu. Ka sellest on rõõm, et poeg Urmas õppis armastama oma ema kodumaad. Vanaema Alide Adamson laskis Urmasele õmmelda ehtsad Muhu rõivad ja poiss kandis seda peoülikonda nii rahvakunstiõhtul kui ka laulupeol.

Külaline ütleb, et oma kunagiste koolikaaslaste ja sõpradega leidis ta ühise keele. Raadiovestluse tegi Maimu Franoschiga meie populaarseim raadioreporter Valde Pant, Maimu Franoschi koolivend. Ja vastses eesti filmis «Mäeküla piimamees» mängis peaosa nooruspäevade hea tuttav Jüri Järvet. Kas «Mäeküla piimamees» meeldis? Väga.

Maimu Franosch avaldab huvitava mõtte. Et Ameerika eestlased jagunevad kahte rühma — paratamatud eestlased ja vabatahtlikud eestlased. Esimene rühm on vanem. Kui nad on haritud inimesed, siis igatahes pole nad haridust omandanud Ameerikas. Kui nad ka tahaksid oma rahvust

Maimu Vabasalu-Franosch poja
Urmasega Tallinnas

minetada, ei õnnestu see jäägitult. Noorem põlvkond Ameerikas elavaid eestlasi on õppinud kohapeal. Nad võivad ühte sulada, kui tahavad. Ja kes ei taha, need on siis vabatahtlikud eestlased. Maimu Franosch on üks nende seast. Muidugi järgmise põlvkonna puhul kujuneb ühtesulamine peaaegu paratamatuks. Tahtmine või mittetahtmine siis enam ei loe.

Eestist sõitis Maimu Franosch Soome, kus toimus soomeugri kongress, ja sealt edasi oma praeguse kodu ja töö juurde. Lahkudes ütles ta, et jääb ootama järgmist kohtumist kodumaaga.

*

OMA SILM ON KUNINGAS

Meie tutvus sündis jutuajamisel, kus räägiti merest. Merest selles mõttes, et ta on andnud paljudele eesti meestele tööd ja leiba ning kandnud ka tuhandeid välja laia maailma.

Woldemar Lehtmets, kelle kodusadamaks on nüüd New Jersey, on olnud üks neist paljudest.

«Olen kohanud meie inimesi,» lausus ta seekord, «igas ilmakaares, ma ütleksin igas sadamas. Ja alati oleme mölgunud mõtteid oma sünnipaikadest, sellest, mis meid vöör-

Woldemar Lehtmets
jätab Saaremaa
nägemiseni

sile viis. Ühel on seal paremini läinud, teisel kehvemini, kuid mõtted isa-ema kodust saadavad inimest kõikjal.»

Kas ainult mõtted? küsisime.

Ei mitte ainult mõtted. Mälestused ei lepi teadmatusega tänase päeva suhtes. Mis on saanud kunagistest kodukohadest? Millised on nad nüüd? Kuidas elatakse ja milline see elu on... Selliseid küsimusi sünnib alatasa, need ilmuvad kutsumatult, ükskõik kus — «olgu see siis Lõunaristi või Põhjanaela all», ütles see elupõline meremees New Jersey'st.

«Seepärast ma oleni nüüd tagasi oma sünnimaal,» lausuta vaikselt. «Tahan kõike näha omaenda silmadega. Ja selleks on mul ka omad põhjused.»

Meie ei hakanud pärima, missugused põhjused. Inimesel, kes jättis Tallinna tornidega hüvasti rohkem kui 40 aastat tagasi, oli tarvis kõike ise vaagida. Ta oli lahkunud sünnimaalt noorena ja täis usku, et leiab võõrsil kui mitte õnnesületäisi, siis vähemalt inimväärse elu. Ta viimane mälestus kodumaalt sellest ajast oli Eesti vabariigi koonduslaager Pääskülas. Siis oli saatus kandnud teda üle kõikide maailma merede.

Woldemar Lehtmets polnud möödasaadetud elust unustanud midagi. Meie rääkisime võõrastest maadest ja noorusromantikast, mis hajub vahuna võitluses elu eest. Soojad lõunamaa mered on huvitavad, kuid põhjamaa mees ei kodune seal. Sageli rõskelt udune Atlant on talle rohkem südamelähedane. Ja see on ka kodumaale lähemal. Möödunud sõjapäevil, mil hitlerlaste surmakülavad torpeedod söötsid liitlaste laevade karavanidesse, millel sõitis ka Woldemar Lehtmets, oli ta mõnigi kord üsna sünnimaa kõrval. Kuid see oli ometi kättesaamatu, sest siin vägivallatesid siis okupandid.

Ent nüüd oli ta tagasi oma kodupaikades. Ta tõusis hommikul vara ja juba oli linna tänavail. Liikus kõikjal, jutles inimestega, vaatas, uuris kõike teraselt. Koos teiste Ameerika eestlastega tõi pärja Tallinna vabastanud kangelaste mälestusmärgile. Istus autobussi ja sõitis ekskursioonidele. Võttis ette reisi Saaremaale ja sai uuesti tuttavaks sõjajärgsetel aastail külastatud kohtadega. Sõpradele anti aga lahkumisel töötus: järgmisel aastal kohtume jälle. Ei jäänud külastamata ka sünnilinn Pärnu. Ka see sai risti ja põiki läbi käidud. Esimene käik oli aga omaste kalmule.

Nii möödusid päevad, mis olid täis kohtumisi, reise läbi Eestimaa ning lõpmatult palju muljeid.

«Ma leian,» rääkis Woldemar Lehtmets pärast üht sõitu kalurite juurde meie põhjarannikul, «et inimesed elavad jõukalt, rõõmsatena ja vabadena.»

See oli juba külaskäigu viimastel päevadel. Külaline New Jersey'st tuli hotelli reipana ja särasilmi. Kaenla all paks «Kalevipoeg» ja niisama mahukas «Eesti arhitektuuri ajalugu». Mõlemad kingitused. Ta istus ja lausus:

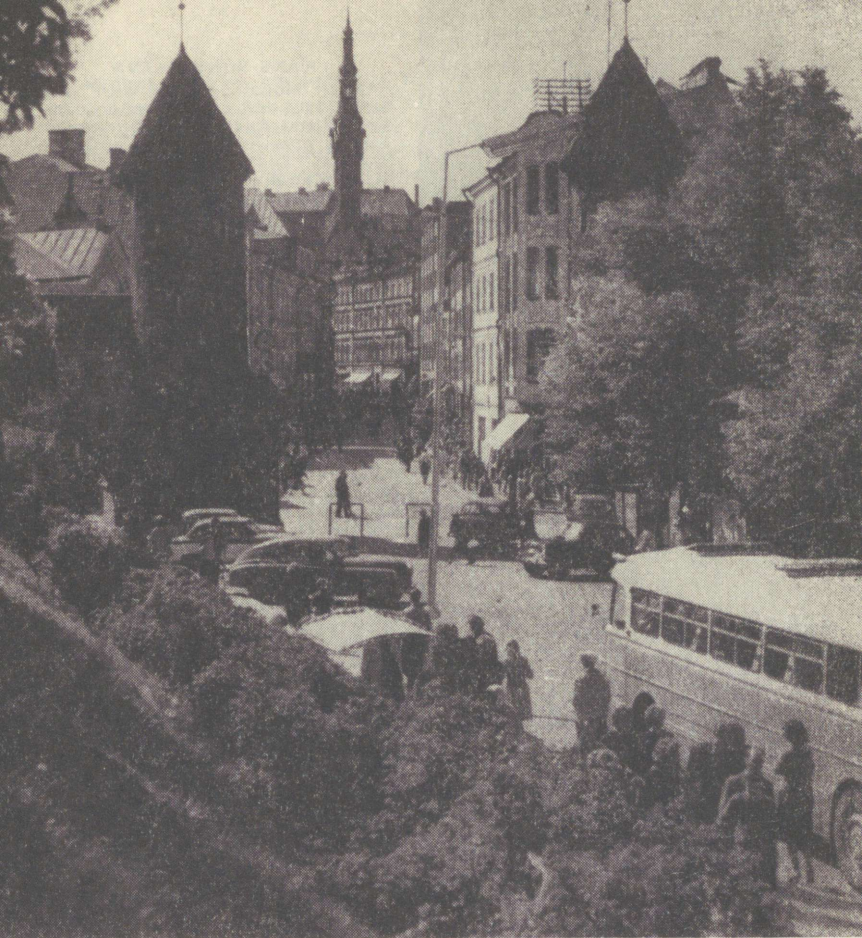
«Nüüd võin ütelda, mis erilised eesmärgid mul olid siia sõites: ma tahtsin tõe teada. Tõde oma sünnimaa kohta.»

Ja Woldemar Lehtmets rääkis südameilt kõik ära: Ameerikas on ikka veel inimesi, kes räägivad, et eestlased oma kodumaal elavad vaesuses ja õigusteta ning isegi Eestisse sõitmine on hullumeelsus — kui üldse eluga pääsed, siis näha ikkagi midagi ei saa. «Nii hoiatati ka mind. Nüüd võin neile kinnitada, et ei ole suuremat valet ja inimesed, kes nii räägivad, on halvad eestlased ja laimavad oma sünnimaad. Ma nägin kõike, mida tahtsin, ja olen nähtuga rahul. Teie ei reklaami oma elu, nagu tehakse Ameerikas. Selle ameerikaliku elulaadi reklaami taga on rikkust ja viletsust. Teie aga omate palju niisugust, mida mujal ei ole. Ma mõtlen hoolitsust inimese eest. Ja seda kiiret edasiminekut igal pool.»

Külalist New Jersey'st üllatas, et «Pärnu suvitus hotellides puhkavad nüüd lihtsad töötajad». Isegi tavalisel kaluril on «hobuse asemel tallis auto». Linnades on terved ühepere-konnamajade rajoonid — nagu Ameerikaski! Ja et üldse me ehitame imekspandavalt palju — võõrale jääb mõistmatuks, «kust selleks kõigeks raha võetakse, sest vanasti oluks see mõeldamatu». Kui aga juttu tuli rajatavast Tallinna kõrg-hotellist ja külalisele selgitati, et ka niisugusteks töödeks on meil meistrid olemas, lausus ta:

«Ehitage see kiiresti valmis, sest — usute või mitte — juba tuleval aastal võib ainult Ameerikast tulla teile kümme korda rohkem eestlasi kui tänavu. Selle eest hoolitsen juba mina ja hoolitsevad ka kõik teised, kes seekord oma sünnimaal käisid.»

«Tuleme, võtke ainult vastu!» — nende sõnadega jättis Woldemar Lehtmets ka sünnimaaga nägemiseni.

Vanalinna väravais

KAKS SÜNNIPÄEVA

Karl Monak (pildil) tegi sel suvel läbi kaks suurt sünnipäeva. Mitte Austraalias Sydney's, kus ta praegu elab, vaid oma kodumaal Eestis. Juunikuus sai Karl Monak 70-aastaseks. Niisugust vägevat juubelit annab pidada! Külaline ütleb, et ta on rahul. Eestimaal tunneb, et laua ümber istujatel on südamed soojad. Rõõmu teeb, et Väliseestlastega Kultuurisidemete Arendamise Komiteel oli külalise juubel meeles. Seal ütles komitee esimees Endel Jaanimägi sünnipäevalaua ääres oma õnnitluskõnet lõpetades: «Loodan, et tulete ka kõiki oma järgmisi juubelisünnipäevi Eestisse tähistama — 75-ndat, 80-ndat, 85-ndat jne. jne.»

Siis tuli Nõukogude Eesti sünnipäev — vabariigi veerandsajajubel! Nüüd ütleb laias maailmas ringi rännanud mees, et sõnadest tuleb nappus kätte. Rahvakunstiõhtu ja laulupeopäevad jätsid südamesse jälje, mis ei kao kunagi, aga kõiki neid tundeid sõnades edasi anda on raskevõitu.

Karl Monaku seekordne viibimine Eestis kestis paar kuud. Oma sugulase «Volgaga» käis ta Peipsi-mail. Seal meeldis. Põhja-Eesti loodus on ju natuke ihne ja karm. Alatskivi — Juhan Liivi laulude maa on teistlaadi.

Lahkumissõnaks olgu — nägemiseni!

KODUMAA KAITSJAILE

See oli 20. juulil 1965. Mõõda päikesepaistelisel puisteed Tallinnas astus üles Tõnismäe poole grupp inimesi ja nende eeskanti suurt valgetest õitest pärja. Vastutulijad peatusid aupaklikult — pärja veripunasel lindil seisid sõnad:

«Au teile, kangelastele, kodumaa kaitsjaille. Ameerika väliseestlaste poolt.»

Need olid meie kaasmaalased, keda elukäik erinevatel aegadel oli kandnud vöörsidele. Nüüd aga, olles taas kodumaal, töid nad Tallinna vabastajate ausamba jalamile oma kingituse. Niisugune mõte oli sündinud juba enne väljasõitu Ameerika Ühendriikidest. Kes ettepaneku tegi, seda õieti ei mäletagi — oli see Annie Jürgenson või Karl Jungdorf. Salme Maggy või Andrey Walter, või hoopis keegi teine, aga otsus oli ühine: austame koos neid kangelasi, kes on langenud võitluses kodumaa vabaduse eest. Ja nii ütles ka John Karjam sel päeval Tallinna vabastajate mälestusmärgi ees:

«Kõigil meil on omakseid ja tuttavaid, kelle mehed, isad või pojad langesid raskes võitluses fašismi vastu, Eestimaa vabastamise eest, meie rahva olemasolu ja tuleviku eest. Olgu see pärq neile tänutäheks ja Ameerika eestlaste lugupidamise avalduseks.»

John Karjami ja Annie Jürgensoni käed asetasiid pärja trepiastmele, kus seisab mõtlikult — otsekui oleks ta vaid hetkeks peatunud — sõjamees ja vaatab sinna, kus põleb igavene tuli.

Igavene tuli — see tähendab vabadusearmastust. Vabadusearmastus on aqa igavene.

VANA
RAEKOJA
SÕBRAD

Juba aastasadu valvab
Vana Toomas siin torni-
tipus...

Paljudel linnadel maailmas on omad traditsioonid. Mis puutub Tallinna Vanasse Toomasse, siis on see ustav linnavaht nüüd tuttavaks saanud vist küll kõigil mandritel, kuhu teda rinnamärkidel on viinud meie pealinna külalised. Ent on veel teinegi populaarne suveniir — Tallinna aukodaniku rinnamärk, millel näeme vana raekoda helendava sügavsinise taeva taustal, nagu see on ainult meie valgete ööde ajal. Selle mälestuseseme omanikeks on seni saanud ainult sadakond inimest. Ent ometi on seegi jõudnud rännata maade ja merede taha.

Alles see oli, kui Tallinna ja Helsingi vahel avati laeva-liiklus. Meie pealinna külastas Soome välisminister Ahti Karjalainen. Koos Matti Kekkoneni, Ville Pessi ja Göran von Bondsdorffiga tegi Soome riigimees ühe oma esimese visiidi raekotta. See oli külaskäik Tallinna linna võimudele, aga ka ajaloolisele hoonele endale. Pärast seda, kui külalised olid nautinud vana raesaali kunstitöid, roninud kitsastel keerd-treppidel ning istunud ka traditsioonilises kohvilauas, kinnitati neile rinda Tallinna aukodaniku märk. Matti Kekkonen aga palus, et tal lubataks omalt poolt panna alus veel ühele traditsioonile: külaline võttis Soome rahamärgi, kirjutas sellele oma autogrammi ja laskis siis raha siin eksponeeritavaesse kunagisse varalaekasse. Et täitku see nüüd oma igivana otstarvet külaliste rõõmuks! Nagu räägitakse, pidavat autogrammidega «valuutafond» raekojas jõudsasti suurenema. Teiste rahamärkide kõrval on ka Nõukogude kosmonaudi German Titovi rahatäht.

Muidugi on see vaid episood väga paljudest kohtumistest. Siin käib väga erinevaid külalisi. Nende hulgas oli doktor S. Browstein Ottawa Riiklikust Uurimiskeskusest, kes tutvus Tallinnas raadiospektroskoopiliste uurimistöödega ja pärast oma teaduslikku loengut austas külaskäiguga ka raekoda. Tšehhoslovakkia kaubandusminister J. Uher huvitus Tallinna kaubandusest ja märkis, et siin ei jääda milleski maha Euroopa kaasaegsest tasemest. Mõne päeva pärast vestlesid raekojas temperamentsed Itaalia üliõpilased eesotsas Giancarto Quagliottiga, siis Ungari filmitähed, Tuneesia esindajad, Soome filoloogid prof. Ruben Nirvi juhtimisel ja veel paljud teised.

Muide, raekojas on palju niisugust, mis meenutab Soomet. Tallinn ja Kotka on teatavasti sõpruslinnad ja vastastikustele küllasõitudele on ikka kaasa toodud-viidud midagi.

Kotka linnapeal Martti Viitanenil on Tallinna linnavõti, rae-saalis aga leiame hulga mälestusesemeid soomlastelt. Kuid neid on ka hoopis kaugemalt, näiteks medal, mis kannab kirja «Offert pas la'municipalite du Havre». Selle andis üle külaline samanimelisest linnast, kes külastas tänavu Tallinna koos grupi kolleegide-linnapeadega Prantsusmaalt. Nagu ikka sellistel puhkudel, vahetati pärast raekojas oma muljeid kuuldu-nähtu kohta. Ühel niisugusel hetkel ei suutnud Andre Duromen Le Havre'ist enam vaka all hoida teda juba mitu päeva vullanud küsimust:

«Palun öelge,» pöördus ta täitevkomitee esimehe J. Unduski poole, «kust võtate need hiigelsummad, mida kulutatakse elamute ehitamiseks? Ma ei ole kohanud veel linna, kus ehitatakse nii palju kui Tallinnas.»

Külalisele seletati, et linna ehitamiseks laekuvad summad mitmesugustest maksudest, nagu näiteks lõbustusmaksust — teatrite, kinode, kontsertide jm. külastamisest saadavatest summadest. Kuivõrd tallinlased on elurõõmsad inimesed, siis laekub siit küllaltki palju. Kuid sellest oleks ikkagi vähe ja valitsus oma eelarvest eraldab elamuehitusele lisaks miljoni-lisi summasid.

«Ma olen kuulnud,» jätkas aga külaline, «et teil ei maksa midagi maa, millele ehitatakse?»

Ka see küsimus selgitati ära: jah, kellelgi pole tarvis ehitamiseks maad osta, ei riiklikuks ega isiklikuks ehitamiseks — maa peremeheks on linn, ja isegi valitsus, kui ta tahab seda kasutada, peab linnavõimudelt luba küsima.

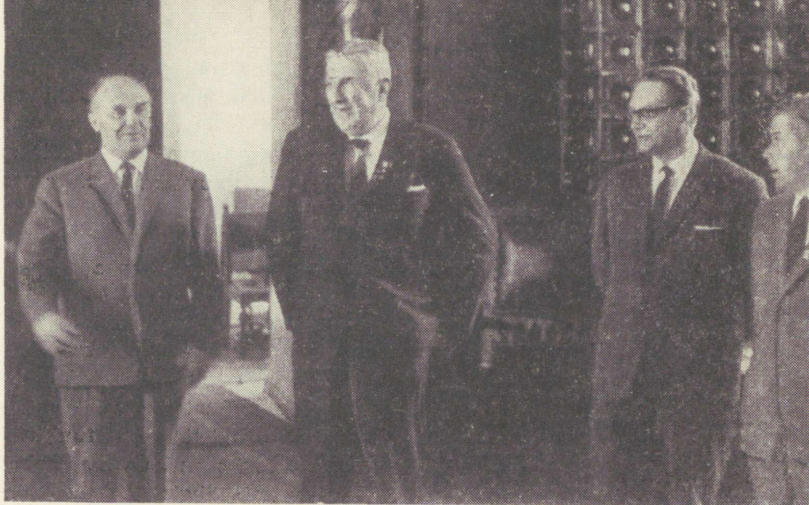
Andre Duromen oli vaimustatud. Ta ütles, et kui Le Havre'i linnavalitsus ei peaks maa eest maksma hingehinda ja saaks valitsuselt niisugust abi nagu Tallinn, ehitataks ka tema kodulinna mitu korda rohkem ja inimesed oleksid rahul. Lõpuks palus külaline raekoja külalisraamatut, kuhu kirjutas:

«Meie oleme kaunis Tallinnas saanud väga südamliku vastuvõtu osaliseks. Oleme kogenud sooja sõprust, mis ühendab eesti rahvast prantsuse rahvaga. Oleme sügavalt liigutatud ning soovime Tallinnale ja Eestile suurt edu.»

Nii aga toimub sageli: pärast meeldivat kohtumist palutakse külalisraamat ja verivärske Tallinna aukülaline kirjutab sinna oma siiraimad mõtted. Heitkem neilegi põgus pilk.

Grupp USA turistide tegi oma pühenduse:

«Eesti rahvale, kes on täpselt see, mis ta Ameerika valit-

Kotka linnapea Martti Viitanen (keskel) külastas Tallinna täitevkomitee esimeest Johannes Unduskit vanas raekojas

suse kinnituste kohaselt ei ole. Teil on kaunis kodumaa ja meie püüame kõigest jõust sellest Ameerika rahvale rääkida!»

Ja veel:

«Iga rahvas, kes peab lugu oma minevikust ja rahvuslikest traditsioonidest niisugusel määral, nagu seda teevad Tallinna vaprad kodanikud, pälvib siirast lugupidamist. Teie linn on värskendavalt rahvuslik. Ja missugune viljakas kujutlusvõime on teie kunstnikel! On meeldiv näha, millise kiivusega te säilitate oma kunsti ja ajalugu. Tänan teid nende muljete eest. Kui ma peaksin valima mõne teise linna oma uueks elukohaks, ma valiksin nüüd täiesti siiralt Tallinna — kui te tahaksite mind vastu võtta.»

JIM RIORDAW,

ühingu «Suurbritannia-NSV Liit» liige,
publitsist

«Tallinn, linn, milles endiste aegade ilu säilitatakse kaasaja progressi kõrval, on tõeliselt monumentaalne. Tema toredus ja kuulsus kindlasti kasvavad veelgi.»

ALFRED WATT,

ajalehe «Tribune» korrespondent,
Sydney

«Minule, linnapeale Kerala osariigist Indias, sai osaks suur au — mind võeti vastu Tallinna aukülalisena. Võtan seda vana Tallinna elanikkonna auavaldusena India rahvale. Tänapäevast kõigest südamest ja tervitan lugupidavalt Tallinna elanikke, nende linnanõukogu ja auväärset linnapead J. Unduskit.»

P. NAIR,
Marattapuzha linnapea

«Meid võttis vastu Tallinna külalistena linnapea Põhja-Euroopa vanimas raekojas. Oleme sügavalt liigutatud ka sellest, kuidas siin restaureeritakse ja säilitatakse vanu mälestusmärke ja hooneid nii, et nad praegugi täidavad funktsiooni, milleks olid kunagi ehitatud. Selleks on ka vana raekoda modernises Tallinnas. Meid vaimustab tähelepanu, mida osutatakse väga kiiresti suureneva linna elanikkonna vajadustele. Oleme kindlad, et Tallinna kuulsus levib kogu maailmas.»

S. A. WICKREMASINGHE
perekonnaga
Colombo, Tseilon

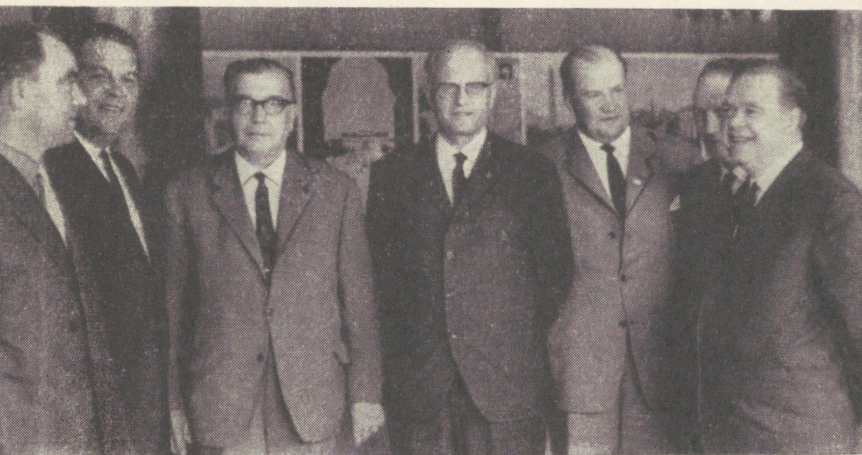
«Oleme väga õnnelikud, et meil oli võimalik osa võtta Eesti vabariigi juubeliaasta peost, mis oli sõna kõige tõsisemas mõttes rahvapidu. Meid rõõmustavad eesti rahva saavutused ja kõrge kultuur. Täname külalislaskuse eest ja soovime südamliku sõpruse jätkumist.»

Saksa DV suursaadik
R. DÖLLING
perekonnaga

«Eesti NSV pealinna Tallinna külastamine andis meile võimaluse tutvustada prantslastele eesti rahva tänapäeva elu ja püüdlusi ning sel teel lähendada rahvaid, kes üle kõige hindavad rahu.»

PAUL NOIROT,
ajakirja «Democratie Nouvelle» kaastööline,
Pariis

Soome maaparandusmehi eesti kolleegide keskel

HÜVA MATK

Nii on ennegi olnud, et seda kõike, mida inimesed heaks peavad, ei jõua ühe mütsi alla ära mahutada. Võib näiteks kujutleda, et kui mõni teine turist oleks Viljo Hinttikkat näinud Saku instituudis ronivat paljukopalise ekskavaatorimasinamüraka otsa ja kuulnud teda veel lausuvat: «No see on üks hüva matk!», oleks vangutanud ta lihtsalt pead. Et küll on naljakaid inimesi! Tulevad Tallinna kaema, aga müttavad kusagil põllukraavide ääres. Kuid Viljo Hinttikka, kes on Soome Drenaažiühingu tehnilise büroo juhataja, ei näinud selles midagi naljakat. Ta turnis masina otsas, vaatas seda igast kandist ja seletas oma käitumist üpris loogiliselt:

«Soomes me kasutame maaparandustöödel Inglise ja USA tehnikat. Selliseid masinaid, mis mõõdavad maastikul auto- maatselt välja süvendi vajaliku kaldenurga, meil ei ole.»

Kes otsib, see leiab huvitavat kõikjal, eriti kui see on seotud kasuga. Ja just seepärast Viljo Hinttikka ning tema kaaslased Soomest — nad olid meie põhjanaabri maaparandusspetsialistid — ei kahetsenud põrmugi, et jätsid üheks päevaks Tallinna mõnud oma abikaasade kaeda, ise aga sõitsid Eesti ühe suurema põllumajandusliku uurimis-asutusega tutvust looma. Insener Viljo Hinttikka kõrval olid Helsingi Tehnilise Ülikooli maaparanduskateedri juhataja professor dr. Pentti Kaitera, Soome Põllumajandusministeri inseneriosakonna juhataja Eino Rauste, üks tuntumaid maaparandusteadlasi dr. Taneli Juusela — üldse aga kokku 14 meest Helsingist, Savost ja Lapimaaltki. Maa-viljeluse ja maaparanduse instituudi väljadel Sakus oldi hommikust õhtuni. Külaliste taskuplokkidesse ilmusid arvud: instituudil on 50 000 hektarit maad, 13 majandit ja niisama palju teaduslikke põhiprobleeme. Soomes seni veel nii suurt ja kõikehaaravat põllumajandusalast uurimisasetust ei ole. Mis aga puutub põhiprobleemidesse, siis on need ühised Soome omadega — ennekõike tootmise intensiivistamine. Küsimusi pererahvale muudkui sadas: miks Eestis tasub kõik maaparanduskulud riik, kuidas me kasutame oma insenere, keda, rahvaarvu silmas pidades, Eestis koolitatakse 3—4 korda rohkem kui Soomes; kuidas on korraldatud maaparandustööde projekteerimine, millised on ökonoomilised näitajad jpm. Ja kuulanud ära vastused, märkisid külalised, et kuigi töös ja probleemides esineb samalaadset palju, on Soomes siiski omad spetsiifilised probleemid: turg määrab tootmise mahu, see aga on saavutanud n.-ö. lae ja seepärast ka maaparandustööde suuremat arendamist käesoleval ajal pole ette näha.

«Praegu me püüame,» lausus külaliste reisi korraldaja Soome Maa- ja Vesiehitusinseneride Ühingu esimees Aimo Maasilta, «maaparandustöödel võtta kasutusele uusi ratsionaalsemaid meetodeid. Ja seepärast oleme rõõmsad, et Tallinna jõudes seadsime sammud kohe eesti kolleegi juurde põllumajandusministeri. Härra aseminister Oskar Valing oli väga vastutulelik ja tegeliku maaparandusjuhina soovitas meile kõike oma silmaga vaadata. Sellest oli väga palju kasu.»

Kui juba tutvuda naabrite tööga, siis ikka igakülgset. Üle lahe külalised astusid sisse ka Tallinna Polütehnilise Instituudi veemajanduse problemlaboratooriumi, kus saadi

pilt hüdroloogilistest uurimustest, «Eesti Põllumajandusprojekti» aga tutvuti maaparandusobjektide projekteerimisega ning selle tehnoloogia uute meetoditega. Külalised viisid oma Tallinna kolleegidelt kaasa rikkaliku valiku erialaseid käsiraamatuid, veel rohkem aga elavaid muljeid igalt toimunud kohtumiselt.

«Meil oleks väga meeldiv,» arvas professor dr. Pentti Kaitera Tallinna Polütehnilises Instituudis, «kui saaksime teilt vähemalt paar-kolm õpetlast Helsingi Tehnilisse Ülikooli loengutega esinema. Teie probleemid ja saavutused minu erialal on väga huvitavad.»

Aimo Maasilta ütles aga lahkumistunnil:

«See oli väga meeldiv reis ja mingil juhul ei tohi viimaseks jääda. Ja mitte ainult seepärast, et Tallinn on väga ilus linn, teie inimesed lahked ja ka kohviga võib täiesti rahule jääda. Peamine on selles, et kuigi sõitsime teile turistidena, võeti meid vastu kui häid kolleege. Kohtumised teie inimestega andsid väga palju huvitavat, väga palju kasulikku. Kõik meie soovid leidsid rahuldamist mitmekordselt. Meie arvamus on, et eesti maaparandajad teevad väga tublit tööd ning edaspidine kontakt toob ainult kasu.»

Nii palju meestest. Kuid soome maaparandajad sõitsid ju Tallinna koos naistega. Mis siis nendest sai? Selle kohta lausus inseneriproua Sirkka Tarumaa:

«Ega meilgi igav polnud. Saime eesti maaparandajate naistega salajuttu puhuda ja leidsime, et ka meie huvid on ühised, eriti mis puutub vastutusse meie mullas müttavate meeste suhtes. Niisugustel meestel peavad olema vaprad naised. Meie veendusime, et eesti ja soome naised on võrdselt tublid ja hakkajad. Jälleenagemiseni.»

*

VASTASTIKUNE HUVI

Phil. cand. Hille Jaanusson on küll Rootsi kuninga alam, kuid Tallinna arheoloogianäituse mahukasse külalisraamatusse kirjutas ta sulaselges eesti keeles:

«Näituse korraldajatele suur tänu tehtud töö eest. Edaspidi jõudu veelgi selleks tööks, mis näitab eestlaste töökust, visadust ja võitlust vabaduse eest.»

Need sõnad pühendas külaline Upsalast oma eesti kolleegidele-arheoloogidele, kelle arvukad ekspeditsioonid toovad mullapõuest päevavalgele üha uusi rikkalikke leide, mis jutustavad meie rahva võitlusest penirüütlitega, eesti hõimude elust, nende kultuurist ja sidemeist lähemate naabritega ning üpris kaugete aladega muinasajal. Hille Jaanusson veetis näitusel, kus eksponeeritakse eesti arheoloogia fondidest kõige huvitavamat, pikki tunde. Tema kokkuvõtteks sellest oli:

«Tutvumine niisuguste väljapanekute süsteemiga, selle teadusliku põhjalikkuse ja eksponeerimise kunstiga oleks huvitav ka rootsi arheoloogidele.»

Külalisele Läänemere teiselt kaldalt pole eesti kolleegide töö hoopiski mitte uudiseks. Ta on ise arheoloog ja mõned aastad tagasi külastas meie Ajaloo Instituuti koos Upsala professori M. Sternbergeri ning grupi teadlastega. Tänavu aga tuli külla juba omal käel. Ja küllap selleks andis põhjust mitte ainult huvi teaduslike kontaktide arendamise vastu, vaid ka igatsus kodukohtade järele. Rootsimaa on Hille Jaanussonile andnud armastatud elukutse, see maa on talle uueks koduks, kuid igatsust sünnimaa järele pole miski suutnud ära võtta. Ja see on ka nii endastmõistetav.

Meie kohtasime Hille Jaanussoni tuttavate ringis Ajaloo Instituudis. Seekord kõneldi arheoloogia uudistest nii siinkui sealpool Läänemerd. Räägiti väljakaevamistest Ölandi saarel. Seal päevavalgele toodud ringvallikujulist linnust tuleb pidada väga samalaadseks Saaremaa omadega. Oli juttu ka Gotlandi muinsuste «sugulusest» leidudega Lääne-Eestist. Kuigi külalise teadusliku uurimise objektiks on

nn. Rootsi viikingite aeg ja ta tegeleb põhiliselt Lääne-Rootsi muinas-kivikalmetega, huvitavad teda ka idapoolsed alad. Olid ju siin juba muiste elavad kontaktid Läänemere kallastel asunud rahvaste ja hõimude vahel. Mis puutub eesti materjalidesse, siis nendega on Hille Jaanusson pidevalt kursis tänu meie teaduslikele publikatsioonidele ja isiklikule kontaktile. Seekord tundis ta huvi ka vastavate läti materjalide vastu, eriti nende vastu, mis puudutavad liivlasi ja kurelasi. Neid, nagu ilmneb, tuntakse Rootsis vähem. Nüüd sai külaline Upsalasse kaasa rea mahukaid kõiteid.

Me kuulsime, et vabariigi Teaduste Akadeemial on hästi korraldatud teaduslike publikatsioonide vahetamine vastavate Rootsi teaduslike asutustega. Eesti arheoloogia uudiste tutvustamise eest aga hoolitseb Upsalas Hille Jaanusson. Nagu külaline mainis, on tal praegugi käsil lühema kokkuvõtte tegemine, mis kannaks pealkirja «Uuemad tulemused eesti arheoloogia alalt». Ta on veendunud, et läänemere-maade kaugema ajaloo uurimisel on mitmeidki probleeme, mis pakuvad huvi teadlastele meie kodumere mõlemal kaldal.

Nii mõtteid vahetades veedeti koos mitmeid hubaseid hetki. Hille Jaanusson kohtus meie vanema põlvkonna ajaloolase dr. Marta Schmiedehelmiga, aga ka Evald Tõnisoni, Jüri Seliranna ja Aita Kustiniga, kes esindavad «nooremat generatsiooni». Nad tutvustasid külalist meeeldi oma uurimuste ja viimaste väljakaevamiste tulemustega. Südamlik ja rõõmupakkuv oli külalise kokkusaamine vast Soome-reisilt saabunud Karin Margiga, kellelt peatselt oodatakse kapitaalset uurimust — tema doktoritööd soome-ugri rahvaste antropoloogia kohta. Karin Margiga seob külalist juba varasem tutvus.

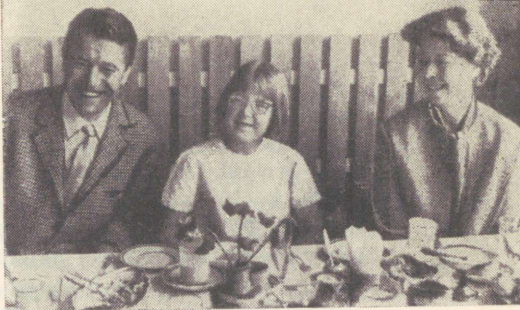
«Räägitakse,» naljatas ta, «et sakslastele tähendab doktoritöö ülikooli diplomitööd, meile Rootsis on see elutööks, teile on aga otse testamendiks!»

Milline on külalise muljete kokkuvõte?

«Kõige parem. Isiklikud kontaktid teaduseinimeste vahel on hädavajalikud ja väga kasulikud.»

*

Kallede pere lõunalaus
hotellis «Tallinn»

AGRONOOMI PILGUGA

Andres Kalle töötab Rootsimaal Linköpingis Rootsi põllumajandusvalitsuse kohalikus osakonnas agronoomina. Tema erialaks on agroökoonoomika, põhitööks põllumajanduse struktuurne ratsionaliseerimine, elujõuliste talundite loomine ühe maakonna piires, kus on üle 10 000 talu. Nõukogude Eesti 25. aastapäeva puhul külastas Andres Kalle koos abikaasa Britta ja tütre Veraga kodumaad, kohtus isaga, vennaga ja teiste omastega, käis laulupeol ja rahvakunstiõhtul, viibis Pärnus ja Viljandis ning tutvus Eesti põllumajandusega nii palju, kui aeg seda võimaldas.

Agronoom Andres Kalle oli meeleldi nõus jagama oma tähelepanekuid ja muljeid lugejatega. Esitasime temale mõningad küsimused.

● Millised olid teie kõige tugevamad muljed ja meeldejäävamad elamused?

Lahkusin kodumaalt üle kahekümne ühe aasta tagasi. On vist mõistetav, et kõige suuremaks elamuseks oli kohtumine isa ja vennaga. Vanemate ja laste vahelist armastust ei suuda kustutada aastad ega kaugused. Isa on 86 aastat vana. Üle kahekümne aasta oodata... See polnud meil kerge. Ma loodan, et meie kohtumine ei jää viimaseks.

Uute muljete tulvast olid kõige meeldejäävamad kahtlemata rahvakunstiõhtu ja laulupidu. Mina saan sellest nii aru, et midagi säärast võib näha ja läbi elada ainult ühes kohas maailmas — Eestis. Värvide ja liikumise kombinat-

sioon oli võrratu, organiseerimine tohutust osavõtjate arvust hoolimata suurepärane, kõik klappis nagu iseendastmõistetavalt. See oli tõeline rahvapidu, kogu rahva pidu. Säärane mulje jäi ka minu abikaasal, kes on rootslane. Ka olen arvamusel, et niisugust külalislahkust, mida olen tunda saanud siin, võib kohata ainult Eestis.

● Ja muljed Tallinnast, teistest linnadest?

On ehk õigem, kui sellele küsimusele vastab minu abikaasa. Ta on ajaloolane ja ajaloolistest ehitustest Tallinna vanalinnas oli teda raske lahti kiskuda.

Britta Kalle: Mina ei tea Euroopas ühtki teist vana linna, kus keskaegsed ehitused oleksid nii hästi säilinud ja nii huvitavad kui Tallinnas. Pääaegu iga maja Toompeal ja ka Pikal ning Laial tänaval köidab tähelepanu. Lisaks sellele ringmüür, punakatustega tornid... Restaureerimistööd viiakse siin läbi väga kõrgel tasemel. Omaette elamuseks oli Kadrioru park. Kütkestav! Ja tarbekunstinäitus Kadrioru lossis. Kuigi läbisime väljapanekuid sajakilomeetrise kiirusega, oli mulje väga hea. Keraamika, klaas... Teie kunstnikud on tööpoolest suured meistrid vormi kujundamisel, värvi ja vormi kooskõla leidmisel. Väga hea kunstilise maitsega on valmistatud vaibad ja ehted. Teeksin oma muljetest veel ühe järelduse: Eesti peaks oma linnadele tegema rohkem reklaami turismi edendamiseks. Vana Tallinn kui turismilinn ja Pärnu kui suve- ja supellinn. Mõlemad on võrratud. Neid tuntakse aga väljaspool veel liiga vähe.

● Mõni sõna ehk teie põhialast — põllumajandusest. Mis mulje sellest jäi?

Mul on tõsiselt kahju, et ma põllumajandusega siiski suhteliselt vähe kokku puutusin. Pidustused olid niivõrd kaasa-kiskuvad, et aega jäi vähe üle...

Kõige parema mulje jätsid Viljandimaa põllud. Maa on seal parem kui Põhja-Eestis, kus tänavu ka kuiv kevade on viljakasvu takistanud. Vihmagi on vist Mulgimaal rohkem tulnud. Niipalju kui lühikese ajaga näha sain, on karjakasvatus kõrgel järjel. Mustakirjud karjad Põhja-Eestis ja punased tõuveised lõunapoolsetes piirkondades jätsid väga hea mulje. Ma ei kahtle, et piimasaak on kõrge. Nagu kinnitasid põllumajanduse eriteadlased, kellega kokku puutusin, on Eesti põllumajanduse põhisuunaks karjakasvatus. Sel alal on vanu traditsioone edasi arendatud.

Minule isiklikult oli eriti huvitav külaskäik maaviljeluse ja maaparanduse instituuti Sakus. Seal selgus, et põllumajandusteaduslik uurimistöö Eestis kesas ei seis... Instituudi direktori asetäitja Kosar ja osakonnajuhataja Kurss andsid põhjalikke seletusi ja vastasid igale minu küsimusele siiralt ning asjalikult. Minule isiklikult meeldis eriti, et Sakus nii suurt tähelepanu pühendatakse põllumajanduse ökonoomika küsimustele. See on minu meelest üks põhiküsimusi. Töötan ise sel alal ja tean, kuidas Rootsis olukord on. Alles kümme aastat tagasi tegeldi ainult probleemidega, kuidas hektarilt paar tsentnerit rohkem saaki saada. Et need paar lisatsentnerit aga väga kalliks läksid, sellele keegi ei mõelnud. Ka Rootsis on põllumajandus täielikult mehhaniseeritud, hobust on näha veel ainult metsarikastes piirkondades, ja sealgi mitte põllutööl. Sellest aga saavad alguse paljud probleemid. Väiketalus kasutatakse traktoreid, kombaine ja teisi kalleid masinaid ebaratsionaalselt. Toodang läheb kalliks, ei tasu. Siin peavad toimuma kardinaalsed muutused. Me nimetame seda põllumajanduse struktuuri ratsionaliseerimiseks. Eesmärgiks on elujõuliste talundite moodustamine. Riik ostab kokku elujõuetud väiketalud ja aitab ühtlasi nende endistel omanikel tööd leida. Maale püütakse leida ostjat sama küla talupidajate hulgast. Maad «arondeeritakse» — koondatakse ühte otstarbekohasesse massiivi. Aitame kaasa ka halvemate põllumaade metsastamisele, sest see on tasuvam kui nende harimine. Ühenduses sellega tahaksin lisada, et riigimetsad on Eestis hästi korrastatud. Mõnes paigas jäi aga mulje, et kolhoosimetsade eest võiks rohkem hoolt kanda.

Olen väga rõõmus, et sain põgusalt tutvuda põllumajandusega Eestis. Nähtu-kuuldu jättis hea mulje. Kuid üldistavaid hinnanguid on nii pealiskaudse tutvumise põhjal veel raske anda. Tahaksin seepärast tulla veel kord kodumaale ja siis juba pühendada rohkem aega põllumajanduse probleemidele.

*

NÄHTU ÜLETAS OOTUSED

Taani ja eesti loomakasvatajate vahel on välja kujunenud aastakümnetepikkused sidemed. Kui enne sõda tuli meil sel alal esineda õpiipoiste osas, siis tänapäeval tuntakse Taanis juba huvi Eesti saavutuste vastu. Sellest annab tunnistust Taani tuntud põllumajandusteadlaste külaskäik meie vabariiki, et laiendada teadusalaseid kontakte ja koordineerida vastastikust koostööd.

Kopenhaageni Kuningliku Kõrgema Veterinaaria ja Põllumajanduskooli õppejõud, professorid Agner Neimann-Sørensen, Ole S. W. Wenge ning N. Rasbeck ja Hillerødis asuva Riikliku Piimanduse Uurimise Instituudi direktor Aage H. Pedersen tutvusid Eestis Saku sovhoosiga ja Kurtna linnukas-

vatuse katsejaamaga, edasi aga siirduti Tartu, kus Taani teadlased esinesid Veterinaaria ja Loomakasvatuse Instituudis mitme huvitava loenguga. Professor A. Neimann-Sørensen täheldas pärast, et neid hämmastasid siinsed tootmise mastaabid ja suurearvulised hästi hooldatud tõukarjad. Nad tegid mitmeid visandeid Eesti mehhaniseeritud loomalautadest. Tutvudes Tartu tõukarjaga, ütlesid külalised tunnustavaid sõnu tõuloomade hindamissüsteemi kohta, mis olevat täiuslikum kui Taanis, sest Eestis on tõuomaduste hindamisealuseks mitte ainult piima kogus, rasva- ja valgusisaldus ning lüpsikiirus, vaid ka nuumaomadused.

Aage H. Pedersen kui piimandusspetsialist külastas Tallinna Piimakombinaati, kus tal oli kasulikke mõttevahetusi sealsete spetsialistidega. Degusteerimisel andis külaline hea hinnangu meie glasuuritud juustule, mis külalisele oli uudiseks. Talle meeldis ka Põltsamaa Piimakombinaadis, kus tema arvates olid eriti maitavad täispiimatooted ja kefiir. Tartu Piimakombinaadis tegi härra Aage H. Pedersen asjalikke märkusi või ja juustu kvaliteedi parandamiseks. Ta soovitas eesti kolleegidel hakata valmistama kooreta juustu, mis Taanis on võitnud suure populaarsuse.

Enne külaliste ärasõitu Eestist korraldas neile Tartus vastuvõtu Veterinaaria ja Loomakasvatuse Instituudi direktor doktor A. Mölder. Vastuvõtul viibis ka Eesti NSV põllumajandusministri esimene asetäitja H. Rohtla. Sõbralikus õhkkonnas tehti kokkuvõtteid kuuldust-nähtust ja kavandati abinõusid, mis võimaldaksid kahe sõbraliku maa tõuaretajate tööd veelgi lähendada. Lahkudes ütles meie korrespondendile professor Agner Neimann-Sørensen järgmist:

«Meie kahe maa vahel valitsevad sõbralikud suhted. Et need suhted edasi areneksid, seda peab teenima ka meie külaskäik. Kirjanduse kaudu me olime muidugi tuttavad tõuaretustöö hea tasemega Eestis. Kuid nähtu ületas siiski kõik ootused. Ma olen külastanud paljusid maid, kuid nii sihikindlat, teaduslikult põhjendatud tõuaretustööd olen vähe kohanud. Ma palun seda mitte võtta komplimendina, vaid see on minu arvamine.

Taani punane tõukari on kõrge produktiivsusega — see on ammu tuntud tõde. Meid rõõmustas aga südamest, et ka eesti punase tõukarja aretajail on märkimisväärseid tulemusi. See on ka loomulik, sest sellisele sihikindlale tööle peab järgnema progress. Ma arvan, et läheb veel aastat

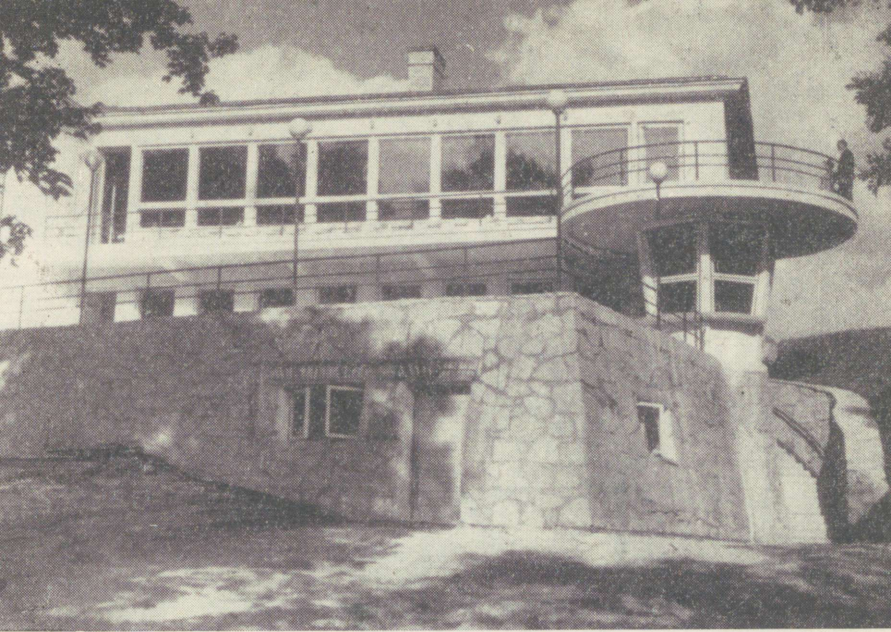
kümme, enne kui teie tõukari tervikuna jõuab meie taseme-
ni. Siis oleme juba huvitatud tõumaterjali ostmisest Eestist.
See oleks meile hädavajalik.

Ma palun vabandust, et tülitasime meie võõrustajaid nii
rohkearvuliste küsimustega, kuid me olime tõsiselt teie tööst
huvitatud. Me püüame kõike head, seda nägime siin aga
palju, rakendada ka meie kodumaal. Täname, et meil või-
maldati tutvuda kõikide meid huvitavate probleemidega.
Teie külalislahkus oli võrratu.»

Oma külaskäiguga jäid rahule ka teised teadlased. Delegat-
siooni liikmed märkisid, et vaatamata sellele, et nende
külaskäik oli lühike ning nad tutvusid kitsapiiriliselts ainult
oma erialaga, suutis Eesti võita siiski nende südamed.

*

Kohvik matkarahvale Pühajärve ääres

Külalised Tseilonilt ütlesid: «Põhjamaine Tallinn on unustamatu.»

KEVADEST SÜGISENI KODUMAAL

New Yorgis elavad eestlased Mary ja Andrey Valter saabusid Eestisse tänavu kevadel. Andrey Valter lahkus kodumaalt 1929. aastal ja tema taaskohtumine Eestiga oli neist aastaist arvates esmakordne. Andrey Valteri abikaasa Mary Valter tegi esimese külaskäigu Nõukogude Eestisse 1960. aastal. Külalised Ameerika Ühendriikidest tulid sünnimaale kogu suveks. Meie esimene pikem jutuaajamine nendega toimus pärast kuut kodumaal veedetud nädalat.

Viimastel aastatel on võõrsil elavate eestlaste side kodumaaga muutunud tihedamaks ja neil on rohkem objektiivseid andmeid elu kohta tänapäeva Eestis, seetõttu on tunduvalt muutunud ka vestluste sisu nende inimestega, kes üle mitme aastakümne astuvad jälle Eesti pinnale. Kodumaa külastajad ei torma enam vaatama, kas eestlastel ikka on mõni riidehilt seljas, vaid vaadatakse, kuidas nad rõivastuvad. Enamikule võõrsil elavatest eestlastest ei ole enam üllatuseks see fakt, et õpetus Eesti koolides toimub eesti keeles. Neid üllatavad andmed meie hariduse taseme ja massilisuse kohta.

Andrey Valter on kaua aega oma elust tegelnud muusikaga. Enne Eestist lahkumist mängis ta Tartu «Vanemuise» orkestris viiulit. Kuigi Andrey Valter töötab praegu teisel alal, on arusaadav tema huvi Eesti muusikaelu vastu.

Missugused on tähelepanekud?

«Olen nende mõne nädala jooksul palju kontsertidel käinud ja ütlen puhtast südamest, et teie muusika on kõrgel tasemel. Mind huvitas kõige rohkem kammermuusika. Hea ansambel! Rõõm oli kuulata noore kunstniku Lemmo Erendi mängu. Ja Heino Elleri «Viiulikontsert» Vladimir Alumäe ettekandes oli omaette elamus. Muusikute seas kohtan palju tuttavaid. Noore poisina mängisin Tartus Noorte

Meeste Seltsi orkestris. Seal mängis ka Hugo Schütz, keda nüüd kohtasin «Estonia» teatri orkestri esimese viulina, kontsertmeistrina. Palju on noori jõude juurde tulnud. Eriti üllatas, et teil käib esinemas palju silmapaistvaid kunstnikke kogu maailmast. Nii toimus 20. mail «Estonia» kontserdisaalis USA kunstniku Isaac Sterni viiuliõhtu. Selles Eestis, mida mina mäletan, niisugust muusikaelu ei olnud.

Kui võrrelda New Yorgiga, siis on kõige suuremaks erinevuseks, et siin on igal pool elav muusika, seal masinamuusika. Nägin ise teie laulatustalitust — orkester mängis. Samuti olen kuulnud, et teil võib matusele mängima tellida kas keel- või puhkpilliorkestri. Meil olgu laulatus või surm, muusikat teeb masin.»

Mida te olete jõudnud teatris näha?

««Estonias» Straussi «Viini verd». Teatri suhtes ma leian, et tehniline külg võiks olla täiuslikum. Võiks kasutada mikrofone, mis ei moonuta esinejate häält, aga aitaksid ometi kõiki peensusi kuulajateni tuua. Väga meeldis publiku käitumine: hauavaikus etenduse ajal, korrektne jalutamine vaheajal.»

Kõige soojemalt räägivad Mary ja Andrey Valter kontserdist, kus esines ka Mary Valteri 3-aastane õepojatütar Merike. See oli maipidu lasteaias. Külalised olid liigutatud sellest pildist, mis nad seal nägid: tibatillukestel pidulistel oli pakkuda terve repertuaar — laulud, tantsud, luulesalmikesed. Valterid rääkisid, et New Yorgis on lasteaedu vähe ja kui on, siis väga kalli maksu eest.

Küsimise külalistelt ka seda, kas nad on ajalehe «Kodumaa» pidevad lugejad.

««Kodumaa» on huvitav leht, küllaltki mitmekülgne. Sealt võib lugeda spordist, muusikast, kirjandusest, kõigest, mis üle Eesti sünnib. Näiteks lugesime suure huviga sõnumit, et Eestis olid tantsuvõistlused, mille kavas olid muu hulgas ka rumba, samba ja tšatša. Meie New Yorgis ootame «Kodumaa» pikisilmi, aga alati ei jõua ta meieni. Kui keegi uue numbriga saab, siis antakse seda perekondade vahel edasi ja loetakse viimase sõnumini läbi.»

Mis on esimeste Eestis veedetud nädalate põhjal kõige tugevam mulje kodumaast?

«Et teil on hea maitsega puhas leib ja et teie kunst on tõeline kunst, mis on igasugusest ülespluhvimisest puhas.»

Mary ja Andrey Valter veetsid tänavu sünnimaal neli kuud

Nüüd, sügise lävel, alustas Valterite abielupaar tagasi oma praegusesse kodukohta. Enne ärasõitu külastasid nad Väliseestlastega Kultuurisidemete Arendamise Komiteed. Seal jätkus kevadel alustatud jutt, mis, tõsi küll, hargnes vahepeal ka juhuslikel kohtumistel teatris või mujal.

Andrey Valter on tõeline muusikaentusiast. Mitme kodumaal veedetud kuu kestel käis ta koos oma abikaasaga kõigil sümfonia-, kammer-, kooride ja solistide kontsertidel. Eri lehekülje moodustavad laulupeopäevad. Meenub, kuidas Lauluväljakul, sel ajal, kui lõomav päike kõrvetas lagi-pead ja hiigellaululaval üks kooriliik vahetus teisega, alustas Andrey Valter entusiasmist pakatades nähtu ja kuuldu analüüsi. Nüüd on muljed juba väikese ajaselektiooni läbi teinud. Kõige liigutavamana on külalistel meeles just see, et kogu tohutu laulupidu ei haaranud ainult esinejaid, vaid löi mingi haruldase hingelise kontakti kõigi kohalolijate vahel.

Tänu nii pikaajalisele viibimisele Eestis on külaliste muljed põhjalikud. Nad on meie elu terve suve jooksul kaasa elanud. Augusti esimesel poolel oli Andrey Valter Tallinna Keskaiglas ravil. Operatsioon vabastas ta siin haigusest,

mis on kimbutanud juba aastaid, mida ta New Yorgis ravida katsus, mis palju valu tegi ja lõpuks ikka ravimata jäi.

Andrey Valter räägib muhedalt, et sel ajal, kui tema haiglas viibis, oli neil mõnus ja mitmekesine palatiseltskond. Kõige toredam, et üheks palatikaaslaseks osutus taas — viulimängija, Talviku-nimeline mees. Jutuajamisel selgus, et neil on Valteriga väga palju ühiseid tuttavaid. Selles palatis oli ravil ka üks arst, doktor Tepp. Tore kaaslane oli Teder, kes töötab põllumajanduses. Jutukas mees, kes võis kõnelda merepõhja kaladest ning metsalindudest ja kas või vanast ja uuest testamendist. Samas raviti Jaani kiriku õpetajat praost Voolaidu.

Nõukogudemaa seaduste ja kommete järgi ei tule patsiendil arstile ravi eest raha maksta. Sellepärast palus Andrey Valter oma raviarstidele ka ajakirjanduse kaudu edasi anda oma südamest tuleva tänu: doktor Burovajale, kes opereeris, doktor Geimanile, kes oli operatsiooni juures, ja doktor Mihkelsoole, kelle järelevalve alla jäi Andrey Valter kuni täieliku tervenemiseni.

Külalised ütlevad veel, et nägid Eestis kõike, mida süda igatses. «Aitäh lahke vastuvõtu eest! Kerge oli siia tulla, aga raske on ära minna. Süda on kodumaaga ühte kasvanud.»

*

KOHTUMISI NOORUSMAIL

Allpool jutustame ühest reisist Tartusse, millest võtsid osa väliseestlased Rootsist, Kanadast, Ameerika Ühendriikidest, Austraaliast ja mujalt. See oli meeleolurikas sõit läbi kevadvärske õitsva kodumaa looduse.

Teel pöörduiti sisse Sommerlingi sovhoosi, ligi kümne tuhande hektari suurusesse Tallinna aeda, mis oma kasvuhoonetest juba varakevadest alates saadab pealinna elanike söögilauale vitamiinirikast lisa — kurke, tomateid, rediseid, rohelist sibulat. Sovhoosis on kõigest 100 hobust, töökoorma on üle võtnud 50 traktorit, 30 autot ja kümned muud masinad. Oh kui palju oleks tahtnud siin vaadata ja küsida, aga Tartu ootas. Ja seal jälle sugulased, tuttavad, vanad ja armsad paigad ja noorusmälestused Toomemäelt...

Tartusse on 187 kilomeetrit. Ligi sajakilomeetrise kiirusega neelab turismibuss asfalteeritud maanteed. Lennates kihutavad mööda avarad kolhoosipõllud, uued keskused punakatuseliste hoonetega. Nägusad kooperatiivpoed, valged laudahood tuhandepealistele karjadele. Vilksatavad järvepeeglid, rammusrohelistes luhtades looklevad ojad. Kõrgepingeliinide terasmastid. Ehituskraanad kerkivate müüride kohal. Jah, kodumaa pale on muutunud.

Näod elavnevad. Huvitavad kümned küsimused kolhoosielust, kooperatiividest, koolidest. Arutatakse, võrreldakse. Jutustatakse elust-olust Rootsist, Ameerikas ja mujal. Mee-nutatakse aega, kus kaubalaevade umbses trümmis veeti inimesi Saksamaale või hüplevas kalapaadis võideldi laine-tega. Okupatsiooniõudused ja põgenemine nende eest.

Väliseestlaste ekskursioon sõitis Tartusse, et üle hulga aja näha vana Taaralinna. Endine tartlane on ka Aita Ahlström (paremalt teine). Oma sünnilinnas kohtus ta nüüd vana emakesega (paremalt esimene). Enne ärasõitu kogunes sugulastepere ühisele pildile.

«Minu mees töötas saksa ajal politseis,» jutustab Evi Karsna. «Läksime... Majanduslikult olen nüüd kindlustatud, pojad on juba meheas. Aga tusk närib südant. Poisid käisid rootsi koolis, nende keel ja meel on võõras. Kui järgmine kord tulen, võtan nad kaasa. Las vaatavad paiku, kus ema ja isa on kasvanud. Ehk õpivad siiski armastama oma isade maad.»

«Kui sõbratarid ja tuttavad teada said, et sõidan Eestisse,» jätkab naine oma mõtisklusi, «jätsid mitmed neist jumalaga. «Ega sind nagunii tagasi lasta! Mõtle ise, mees oli ju Saksa teenistuses. Katsu siiski Siberist kirjutada, saadame pakikese...» Lollikesed! Olla üle kahekümne aasta jälle oma noorusmail! Sugulased, kunagised kooliõed, maja, kus ma elasin... Iga päev pühin liigutuspisaraid. Võtan kodumaalt kaasa kuhja kauneid mälestusi ja värvilise filmi, mida näitan neile haletsejatele ja pakilubajatele...»

«Ja kuidas siis on selle Siberiga?»

«Naeruväärne. Käin ringi nagu omas kodus. Lähen, kuhu tahan, vestlen, filmin. Keegi ei takista. Aga neid on palju, kes juhatavad veel mõnda kaunisse paika, mida pole ise osanud leida.»

Juttu on ka Kanada oludest. Elu laabub, mis seal ikka. Ainult, et mõned tegelased püüavad õhku mürgitada. Teate isegi, missugune klaperjaht korraldati kirjanikele, kes ühel õhtul kohvitassi juures vestlesid kirjanik Rudolf Sirgega. Milleks seda vaja oli? Aga küllap neil tegelastel oli tarvidus ajada meeli ärevile, vintsutada inimesi, külvata kahtlustusi ja vaenu...

«Loen «Kodumaast» otsimiskuulutusi,» räägib külaline sealtpoolt ookeani. «Kas keegi teab minu pojast? Viimati kirjutas ta kuus aastat tagasi Kanadast...» Jah, ema süda valutab. Aga poeg oli võib-olla üks nendest, kes said surma jõujaamatammi ehitusel, kui lõhkes betoonivorm. Töötas võõraste hulgas, võõrad matsid ta võõrale kalmistule. Nüüd on aga haud kadunud rohukamara alla. Keegi ei mäleta enam, kes sinna maeti. Jäljetud hauad võõras mullas. Aga emad otsivad, süda valust lõhkemas... Niisugune on kord juba pagulase saatus — kaod suure võõra rahva hulgas nagu tormist rebitud puuleht.»

Rääkida oleks veel palju. Aga juba ongi Emajõgi, Kärevere sild, Tartu tornid siinsamas, käegakatsutavas kauguses.

Ülikooli ees ootavad sugulased lillesülemitega. Kaua on

kirjavahetust peetud. Aga kiri jääb kirjaks, inimest ennast ümbrikku ei pane. Vanemad embavad korruga kaht tütart, kes lõpuks ometi tulid ka ise. Vend kallistab õde ja selle lapsi, keda ta kunagi varem pole näinud...

Tunnid vanas Taaralinnas mööduvad lennates. Ülikool, Toomemägi, Inglisild, uus Tartu... Kõige selle vaatamiseks jääb aeg paratamatult napiks. Käes ongi lahkumise tund. Vanem naine Ameerikast palub end pildistada ülikooli sammaste vahel. Ta õppis siin nelikümmend aastat tagasi... Ja kui ärasõiduks autobussi juurde koguneme, väljuvad ülikooli peahoonest parajasti õnneuduste silmadega noored, käes roosikimbud ja lõpudiplomid. Äsja surus neil kätt rektor, saates oma kasvandikud elu avarale teele...

Teel peatume veerandtunnikeseks metsa rüpes. Kes leiab esimese maasika, kes korjab kimbu lilli, kodumaa lilli.

Homme on ärasõit. Tagasi võõrsile minnakse rikkamana, sest südames viiakse kaasa tükike isade maad.

*

Kaberneeme vanim ja noorim põlvkond sugulastega Rootsist

INGEL GABRIELIST JA MAISEST KABERNEEMEST

Möödunud aasta lõpul olid Rootsimaal Boråses koos endised Kaberneeme, Rammu ja Koipsi kalurid, keda viimane sõjatorn oli paisanud võõrastele randadele. Kokkutuleku jututeemaks olid võõrsil viibitud aastad, ingel Gabriel, kelle nimest olevat tuletatud nimi Kaberneeme, ning piinav igatus näha jälle koduküla. «Eesti Päevaleht» Rootsist, kes seda koosviibimist kommenteeris, kirjutas sel puhul südantlõhestavalt: «... nüüd läheb Kaberneeme küla vastu hävimisele, sest sinna ei ole enam midagi ehitatud ja mis seal on olnud, on hävinenud või hävineb aegade jooksul.»

* * *

Siis kui Tallinnas peeti suurt laulupidu, valitses suur rõõm ka Kaberneemel, Neeme külas. Kahekümne aasta järel kohtus Selma Paemurd jällegi oma 80-aastase emaga, viibis venna viiekümnendal sünnipäeval ning vennatütre pulmas... Ühesõnaga, pidu oli mitmekordne. Rootsist oli pidupäevadeks kodukülla võõrsile tulnud ka Herbert Sööt koos abikaasaga ning tütarde Maie ja Helvega.

Kui palju südamlikke kohtumisi ja rõõmupisaraid oli neil päevil selles väikeses rannakülas! Kui tore oli jälle olla ehtsas eesti pulmas, maitsta randlase valmistatud õlle-märjukest, kuulda koduküla uudiseid. Uudiseid oli aga siinkandis palju.

Kuulsin, kuidas aastate koormast veidi kühmuvajunud seljaga kalur lausus: «Neljakümne neljandal aastal me alustasime puutollide ja aerudega. Siis tulid mootorpaadid. Seejärel 20-hobujõulised väiketraalid. Nüüd lähevad ka need varsti kolikambrisse, sest mehed himustavad juba 60—70-hobujõulisi kalalaevu.»

Külalised võisid ise veenduda, et kodurannas ei ole elu paigal seisnud. Ehkki sinne kant ei kujuta endast mingisugust suurt ehitustandrit, on uue võrseid kõikjal märgata. Laidaldasemad ehitustööd on loomulikult toimunud «Sõpruse» kolhoosi keskuses, mis asub Neemel. Kuid ei ole Eestimaal küla ega asulat, mille nägu poleks viimastel aastatel noorenenud. Ei ole erandiks ka Kaberneeme. Valminud on uus sild, mis on 150 meetrit pikk, betoonkattega ja raudteega. Traalidel on siin kaks ja pool sülda vett kiilu all. 30 000 rubla läksid silla ehitustööd kolhoosile maksma. Samasse on kerkinud ka uhiuus silikaatkividest võrgukuur. Peatselt pannakse nurgakivi uuele kalavastuvõtupunktile. Neemele on kerkinud vastne kalasuitsutustsehh. On ehitatud uusi elumaju ja majapidamishooneid. Alles hiljaaegu tagasi jättis Enno Mei Koipsil maha kodukoha, sest elu üksikul saarel ei ole tänapäeval enam meeltemööda, ning ehitas Kaberneeme endale toreda eluaseme.

Ei, Kaberneemet ei kanta kunagi maha ajalooraaamatu lehekülgedelt. Selle eest hoolitsevad juba kohalikud noored. Sõda viis siit minema pool küla. Nüüd on siia sirgunud uus põlvkond. Elanike arv Kaberneemel kasvab aastast aastasse. Kaugetele Kaberneeme kalameestele on kasvanud uus vahetus. Ülo Laansalu, Arvet Länts, Väino Mei, Illar Kosk ja paljud teised on nüüd mehed, kes kirjutavad Kaberneeme uut ajalugu.

Neil ei tule enam kunagi näha neid päevi mis isadel. Neil pole enam puudus püünistest ega paatidest: neid annab tasuta kasutamiseks kolhoos. Pole ka enam seda muret, kuhu kala panna, sest otse paadisildade juures seisavad kalavastuvõtupunktid.

Ja kala oskavad Kaberneeme mehed merest välja tuua. Kui enne sõda püüti Kaberneemes keskmiselt 50—60 tonni kala aastas, siis nüüd tuuakse sellised loomused merest välja ühe kuuga. Praegu püüavad kaks-kolm traallaeva niisama palju kala, kui vanasti saadi terve ranna peale.

Rikkalikud loomused määravad aga rannaküla jõukuse.

KODUKOTUS EI UNUNE

Kui palju rõõmu oli neil suvepäevadel Nõmme mändide all! Pärast aastakümneid kestnud lahusolekut nägi ema jälle oma tüdruku, õde kohtus õega... Helga Lücki silmadesse valguvad pisarad, kui ta jutustab kõigest nendest unustamatutest kohtumistest.

1944. aastal saadeti ta tööameti poolt tööle Saksamaale. Sõda katkestas pikaks ajaks sidemed omaste ja kodumaaga.

«Aastad on märkamatult möödunud,» jutustab Helga Lück. «Ammuks olin ise väike tüdrukutirts, hoidsin memme sabast kinni, nüüd olen juba kolme lapse ema. Peame koos abikaasaga, kes on balti sakslane, väikest äri Flensburgis Lääne-Saksamaal. Kuigi elame võõrsil, olen oma lapsi ikka õpetanud armastama minu väikest sünnimaad.»

Helga Lück näitas meile väikest kirja pojalt, kus suurte lapsetähtedega oli maalitud: «Kallis ema, soovime sulle päikesepaistelisi päevi kodumaal.»

Ja need päevad kujunesid tõepoolest päikesepaisteliseks.

«Oma väikest kodumaad külastada on olnud minu ammune unistus. Kui lugesin ajalehest «Kodumaa», et avatakse Tallinn—Helsingi laevaliini, siis otsustasin seda võimalust kohe kasutada. Sõit Eestisse on nüüd kiire ja mugav ning võrdlemisi odav.»

Siiasõidul kujutlesin oma unelmates, kuidas ma kodumaal külastan vanu tuttavaid paiku. Siia jõudnud, ei tundnud ma aga oma vana armast Tallinna enam äragi! Kui palju teil on ehitatud! Teie inimesed on reipad ning rõõmsad,» jutustas külaline.

Helga Lück rääkis, et võõrsil olles on ta püüdnud kõik teha selleks, et oma emakeele arenguga sammu pidada. Külaline ütles, et suureks abimeheks on talle sealjuures olnud ajaleht «Kodumaa», mis hoiab teda ka pidevalt kursis kõigi sünnimaa uudistega.

«Kord kohtasin juhuslikult Flensburgis ühte vanemat daami — eestlannat,» jutustas Helga Lück. «See daam ütles mulle, et ainukeseks allikaks, kust ta viimase aastakümne jooksul on võinud eesti keelt lugeda, on vana, enne Esimest maailmasõda väljaantud kokaraamat. See olevat juba räbalaks loetud. Kui andsin talle mõned viimased «Kodumaa» numbrid, oli ta väga tänulik.»

Helga Lück ütles, et ta tahab peatselt jällegi külastada kodumaad, siis juba kogu perega.

Helga Lück: «Olen oma lapsi ikka õpetanud armastama minu väikest sünnimaad.»

Kohtumisrõõm	6
Vanemate sünnimaal	8
Kui laevad seisid kai ääres reas	10
Kihnlane New Yorgist	13
Muljeid kodumaalt	16
Põhjanaanabrid Eesti juubeliteol	19
Võimas pidu	27
Väliskorrespondendid jutustavad	29
Pariisist ja võlumajakesest	34
Doktoritöö soome-ugri keeltest Berkeley ülikoolis	37
Kohtumine toimus Tallinnas	43
Oli tore tundma õppida Eestimaad	46
Maa- ja meremuuljeid Tallinnast	49
Äi paremat pole kuskil maal	52
Tööd on palju tehtud	61
Väga tugev mulje	65
Kui kõik inimesed maailmas	66
Suur armastus	68
Küsimusi, mõtteid, arvamusi	70
Oma silm on kuninga	74
Kaks sünnipäeva	78
Kodumaa kaitsjaile	78
Vana raekoja sõbrad	80
Hüva matk	86
Vastastikune huvi	89
Agronoomi pilguga	91
Nähtu ületas ootused	94
Kevadest sügiseni kodumaal	99
Kohtumisi noorusmaal	103
Ingel Gabrielist ja maisest Kaberneemest	106
Kodukotus ei unune	108

177	Kõhikõhiseid
176	177
175	176
174	175
173	174
172	173
171	172
170	171
169	170
168	169
167	168
166	167
165	166
164	165
163	164
162	163
161	162
160	161
159	160
158	159
157	158
156	157
155	156
154	155
153	154
152	153
151	152
150	151
149	150
148	149
147	148
146	147
145	146
144	145
143	144
142	143
141	142
140	141
139	140
138	139
137	138
136	137
135	136
134	135
133	134
132	133
131	132
130	131
129	130
128	129
127	128
126	127
125	126
124	125
123	124
122	123
121	122
120	121
119	120
118	119
117	118
116	117
115	116
114	115
113	114
112	113
111	112
110	111
109	110
108	109
107	108
106	107
105	106
104	105
103	104
102	103
101	102
100	101
99	100
98	99
97	98
96	97
95	96
94	95
93	94
92	93
91	92
90	91
89	90
88	89
87	88
86	87
85	86
84	85
83	84
82	83
81	82
80	81
79	80
78	79
77	78
76	77
75	76
74	75
73	74
72	73
71	72
70	71
69	70
68	69
67	68
66	67
65	66
64	65
63	64
62	63
61	62
60	61
59	60
58	59
57	58
56	57
55	56
54	55
53	54
52	53
51	52
50	51
49	50
48	49
47	48
46	47
45	46
44	45
43	44
42	43
41	42
40	41
39	40
38	39
37	38
36	37
35	36
34	35
33	34
32	33
31	32
30	31
29	30
28	29
27	28
26	27
25	26
24	25
23	24
22	23
21	22
20	21
19	20
18	19
17	18
16	17
15	16
14	15
13	14
12	13
11	12
10	11
9	10
8	9
7	8
6	7
5	6
4	5
3	4
2	3
1	2

Tell. nr. 7972. Tallinn 1965.
Hind 25 kop.

25 kop.

A
27563
5016243

